

شناسایی و تعیین اهمیت مؤلفه‌های آموزش موسیقی در کتب دوره متوسطه و هنرستان‌های موسیقی^۱

حبیب‌اله صیرفی^۲، جعفر قهرمانی^{۳*}، داود طهماسب‌زاده شیخالار^۴

(دریافت: ۱۳۹۹/۰۵/۱۴ - پذیرش: ۱۳۹۹/۱۰/۰۹)

چکیده

پژوهش حاضر با هدف شناسایی و تعیین اهمیت مؤلفه‌های آموزش موسیقی در کتب دوره متوسطه و هنرستان‌های موسیقی انجام یافته است. این بررسی متأثر از بنیان فلسفی تفسیری بوده و از رویکرد کیفی به شیوه تحلیل محتوی عرفی برخوردار است. در بخش اول، واحد مورد بررسی، کلیه کتب درسی هنر دوره اول و دوم متوسطه و هنرستان‌های موسیقی بوده که جهت نمونه‌گیری از آن به شیوه نمونه‌گیری هدفمند عمل شد و کتاب‌ها و منابع معتبر و مرتبط انتخاب شد. واحد تحلیل در این بخش، تحلیل مضمون بود و از روش کدگذاری باز، محوری و انتخابی جهت گردآوری، استخراج و استنتاج داده‌ها استفاده شد. در بخش دوم برای تعیین اهمیت مؤلفه‌های آموزش موسیقی و درجه اهمیت آنها در کتاب‌های درسی از آنتروپی شانون استفاده شد. از تحلیل یافته‌ها در بخش اول طی کدگذاری انتخابی، چهار مقوله شناختی، مهارتی، خلاقیت و عاطفی (احساسی) استخراج گردید. این چهار مقوله طی کدگذاری محوری شامل ۹۰ مؤلفه (شناختی ۲۶ مؤلفه، مهارتی ۲۳ مؤلفه، خلاقیت ۲۲ مؤلفه و عاطفی ۱۹ مؤلفه) و طی کدگذاری باز ۲۱۶ مضمون می‌باشد. طبق نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که در بین مقوله‌های چهارگانه، مقوله شناختی از اولویت اول، مقوله مهارتی از اولویت دوم، مقوله خلاقیت از اولویت سوم و مقوله احساسی (عاطفی) از اولویت چهارم برخوردار می‌باشد. مؤلفه‌های تفکر تفسیری، آموزش کلیدی و افزایش درک مفاهیم، محتوا با پایه زیباشناختی، شکوفایی روح و روان توأم با زیبایی آفرینی و تمرینات مکرر و منظم نیز دارای بالاترین اولویت‌ها در بین مؤلفه‌ها بودند.

واژگان کلیدی: آموزش موسیقی، کتب درسی، هنرستان موسیقی، دوره متوسطه

۱ - این مقاله مستخرج از رساله حبیب‌اله صیرفی دانشجوی دکتری رشته برنامه‌ریزی درسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرند می‌باشد.

۲- دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران

۳- استادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران

*- نویسنده مسئول Jafarmn21@marandiau.ac.ir

۴- دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

Identifying and Determining the Importance of Components and Elements of Music Education Curriculum in Music Textbooks of High School and Conservatories¹

Habibollah Seyrafi², Jafar Ghahremani*³, Davood Tahmasbzadeh Sheikhlar⁴

(Received: 2020.08.04 Accepted: 2020.12.29)

- 1- This article is an excerpt from the dissertation of Habibaullah Sirafi, PhD student in Curriculum Planning, Islamic Azad University, Marand Branch.
- 2- Ph. D. Student in Curriculum Planning, Department of Educational Sciences, Marand Branch, Islamic Azad University, Marand, Iran
- 3- Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, Marand Branch, Islamic Azad University, Marand, Iran
- *- Corresponding author: Jafarmn21@marandiau.ac.ir
- 4- Associate Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Tabriz, Tabriz, Iran

Abstract

The aim of this study was to identify and determine the importance of components of music education in high school textbooks and music conservatories. This study is influenced by the interpretive philosophical basis and has a qualitative approach to the analysis of customary content. In the first part, the studied unit is all the art textbooks of the first and second years of high school and music conservatories, which were sampled purposefully and valid and relevant books and sources were selected. The unit of analysis in this section was thematic analysis and open, axial and selective coding methods were used to collect, extract and infer data. In the second part, Shannon Entropy was used to determine the importance of the components of music education and their importance in textbooks. From the analysis of the findings in the first part during the selective coding, four categories of cognitive, skill, creativity and emotional (emotional) were extracted. These four categories include 90 components during axial coding (Cognitive Components 26, Skill Components 23, Creativity Components 22 and Emotional Components 29) and open coding 216 themes. According to the obtained results, among the four categories, Cognitive category has the first priority, Skill category has the second priority, Creativity category has the third priority and Emotional category has the fourth priority. The components of interpretive thinking, key training and increasing the understanding of concepts, content with an aesthetic basis, the flourishing of the soul combined with aesthetics and frequent and regular exercises also had the highest priorities, among the components.

Keywords: Curriculum, Music education, Textbooks, Music conservatory, High school

مقدمه

تعلیم و تربیت در طول تاریخ بشر، بیش از هر فعالیت اجتماعی دیگر اهمیت داشته است. در بیان اهمیت تعلیم و تربیت کافی است گفته شود که تحقق گوهر آدمی منوط به آن بوده و فعالیت هایی که تحت عنوان آموزش و پرورش در مورد انسان اعمال می شود، شرط لازم رشد و تکامل است (نواب صفوی، ۱۳۸۷). در ارتباط با وظایف اساسی تعلیم و تربیت در آموزش و پرورش بطور خلاصه می توان به ۳ نکته توجه نمود. اول، تعلیم مفاهیم اساسی که شرط نیل به فکر منطقی و عملی است مثل خواندن، نوشتن، حساب کردن. دوم، بیداری ذوق که نخستین گام در تربیت حس زیبایی شناسی است. موسیقی و نقاشی و کاردستی در شمار وسایل مناسب برای تربیت ذوق در این دوره است. اما در حال حاضر از این مواد درسی حتی وقتی هم در برنامه ها پیش بینی شده اند چنانکه باید، بهره برداری نمی شود، این دوره از نظر ایجاد ذوق به منزله دوره آگاهی است. سوم، تربیت اجتماعی و شخصیت که این نوع تربیت به کیفیت حیات اجتماعی بستگی دارد (شکوهی، ۱۳۹۷).

متخصصان آموزش هنر اذعان می دارند که آموزش هنر نقش مهمی در شکل گیری شخصیت کودکان و نوجوانان دارد و در رشد مهارت های تفکر، توانایی خلاقیت و کمک به شکل دهی ارزش ها و رویکردهای افراد دارد. آموزش هنر توانایی بسیاری در برانگیزاندن افراد برای یادگیری و غلبه کردن بر موانع آموزش و یادگیری دارد. آموزش هنر می تواند هیجان های منفی و دارای اثرات زیان بار مانند بی علافتگی، اضطراب و خستگی را کاهش داده و حتی از بین ببرد (سیالیوتین^۱، ۲۰۰۲).

در زمینه جهت گیری ها و روش های اساسی برنامه درسی هنر، برداشت ها و نگرش های مختلفی وجود دارد. نتیجه این که، هر رویکردی به تربیت هنری یا آموزش هنر را نمی توان مقبول دانست و تأمل درباره رویکردهای متنوعی که در این زمینه مطرح شده است، ضروری و اجتناب ناپذیر است. برنامه ریزان و مربیان بدون اتکا به بصیرت های ناشی از مطالعه این رویکردها و به خدمت گرفتن ظرفیت نقد، تحلیل و ارزیابی در ارتباط با آنها، قادر به اتخاذ تصمیمات هوشمندانه و اثربخش نخواهند بود.

نظریه پرداز برجسته و شهیر عرصه آموزش هنر و زیبایی شناسی، آیزنر، بر این باور است که هنر، دسترسی به تجاربی که فراهم کردن آنها از طریق دیگر اشکال بازنمایی^۲ غیرممکن و یا بسیار مشکل می باشد را ممکن می سازد. هنر نقش مهمی در پالایش سیستم حسی و پرورش توانایی های تخیلی ما دارد. در واقع، هنر نوعی اجازه دسترسی را فراهم می کند تا بتوانیم تجارب کیفی^۳ را به شیوه ای دقیق و منحصر به فرد، دنبال کرده و در اکتشاف سازنده آنچه که فرآیند تخیلی می تواند خلق کند درگیر شویم.

1- Siaulytiene

2- Representational forms

3- Qualitative experience

موسیقی، از جمله این هنرهاست (آیزنر، ۲۰۰۲) و از آنجا که شناخت موسیقی بدون آموزش آن امکان‌پذیر نیست، بنابراین آموزش موسیقی باید بخشی جداناپذیر از برنامه‌های آموزشی کشور باشد (سالم و محمدپور، ۱۳۸۵). به اعتقاد واینبرگر (۲۰۱۴) هدف آموزش موسیقی صرفاً یادگیری نواختن یک ساز یا آلت موسیقی نیست، بلکه فواید زیادی بر روی رشد شناختی فرد دارد و باعث تسهیل وضعیت یادگیری برای آموزش‌های بعدی خواهد شد.

موسیقی نزد دانشمندان اسلامی به عنوان یک علم، هنر و یک فن به حساب می‌آید. گرچه برخی افراد هر عصر و زمانی از این هنر سوء استفاده می‌کردند و متأسفانه سوء استفاده همین بی‌خردان و بی‌هنران باعث می‌شد که دانشمندان اسلامی علم خود را در فن موسیقی کتمان کنند و مطالبی هم که اظهار می‌کردند خیلی جزئی و محدود باشد. موسیقی از هنرهایست که دو پهلوست؛ از یک طرف مثبت و سازنده و از جهت دیگر منفی و مخرب می‌باشد. در صورت استفاده درست تأثیرات مثبتی بر روح و روان آدمی می‌گذارد، تأثیراتی از قبیل افزایش قدرت ادراک، محاسبه، تسکین و تحذیر روح مریض برای عمل جراحی روی بدن مریض، افزایش حرکات بدنی معلولان و غیره دارد. احکام شرعی در مورد موسیقی و هر آهنگ دیگر بستگی به نوع تأثیر آن از حیث مثبت یا منفی در مستمعین دارد و مشکل عمده در بیان احکام شرعی آهنگها در تشخیص آثار آن بر مستمعین است و احکام اسلام^۲ در مورد آهنگها مربوط به نحوه استفاده مردم از این آهنگها می‌باشد. به عبارت دیگر اگر موسیقی به نحو صحیح و با اصول علمی و اخلاقی مورد استفاده قرار گیرد همیشه مفید و تأثیرات مثبت خواهد داشت اما اگر به صورت فله‌ای بر مبنای هوس بازی و جهت تهییج و ترویج شهوانی مورد استفاده قرار گیرد به حکم عقل، علم و شرع مقبوح و مذموم است (حسین‌زاده، ۱۳۸۴). پس موسیقی به عنوان یکی از هنرهای مورد علاقه مردم در صورت استفاده درست از نظر اسلام نیز مورد تأیید می‌باشد و می‌توان از تأثیرات سازنده آن که بدانها اشاره گردید بهره گرفت. علاوه بر پژوهش‌ها، شرحیات علما و فقهای اسلام نیز باتوجه به ماهیت مشکک بودن آموزش موسیقی و وجود ادله و برهان‌های ضد و نقیض نشان می‌دهد که استفاده از موسیقی درست و متناسب با شان و شئون فرد و جمع و همچنین رعایت استلزامات فرهنگ بومی و غیره مجاز شمرده شده است. برای مثال مقام معظم رهبری در این زمینه می‌فرماید: «بطور کلی استفاده از آلات موسیقی فی نفسه برای اجرا و سرودهای انقلابی و برنامه‌های دینی و فعالیت‌های فرهنگی و تربیتی مفید، اشکال ندارد و یاد دادن و فراگیری آن برای استفاده در امور مذکور مانعی ندارد (مورخ ۱۸/

1- Weinbeager

۲ - خوانندگان محترم دقت فرمایید با توجه به اینکه نظر فقها در مورد احکام شرعی و موسیقی تفاوت هایی با هم دارند جهت اجتناب از طولانی شدن بحث، آن فتوا مطرح نگردید و صرفاً اشاره‌ای کوتاه و کلی در مورد مجاز یا ممنوع بودن آن به میان آمد لذا جهت اطلاع دقیق تر در این باره رجوع به سایر منابع مربوط ضروری است.

۶/ (۱۳۸۱)». شیخ طوسی می‌گوید: «اگر اصل موسیقی آوازی توام با اباطیل و معاصی نباشد، حرمت ندارد» (میرزاخانی، ۱۳۶۹: ۷۴). همچنین نظرات غزالی، فیض کاشانی و محقق سبزواری، اصل موسیقی آوازی و یا اصل غناحرام نیست مگر آنکه حرکتی از خارج بر آن عارض شود (میرزاخانی، ۱۳۶۹). اما جایگاه موسیقی در نظام آموزشی ایران به مراتب نگران‌کننده‌تر از سایر کشورهاست. در راستای توجه به اهمیت حوزه موسیقی می‌توان به نظر آیت‌اله سیدموسی صدر به عنوان یکی از رهبران بزرگ شیعیان اشاره کرد. ایشان از مدافعان آموزش موسیقی است چرا که ایشان نه تنها موسیقی را بطور کامل حرام نمی‌دانند، بلکه برخی از انواع آن را از جلوه‌هایی زیبایی و روح انسان تلقی می‌کنند. ایشان کلیت موسیقی را حرام نمی‌دانند. ایشان حتی در مقاله‌ای با عنوان «موسیقی و خدمات تاریخی دانشمندان اسلامی به آن» نشان می‌دهد که موسیقی شناس است و انواع موسیقی‌ها را درک می‌کند (مدرسی، ۱۳۹۰).

پژوهش‌های انجام شده در خصوص آموزش موسیقی در اروپا (تاگارت^۱، وایت‌بی^۲ و شارپ^۳، ۲۰۰۴، شارپ و لی متیس^۴، رابینسون^۵، ۲۰۰۰) نشان می‌دهد که تمام اظهارات سیاست ملی در مورد آموزش و پرورش همیشه بر اهمیت بعد فرهنگی و نیاز به ارتقاء توانایی‌های هنری و خلاقانه کودکان و دانش‌آموزان تاکید داشته‌است. موسیقی در طول تاریخ، وسیله‌ای برای سازگاری، خلاقیت، ابزار عشق، دوستی و آرامش بوده است. در میان هنرها، موسیقی بدلیل داشتن انرژی، تحرک و جاذبه ذاتی، بسیار نافذ بوده و به طرز فوق‌العاده‌ای بشر را به خود مشغول کرده است. از نظر آموزشی، مهم‌ترین کاربرد موسیقی، پرورش حواس به مثابه ابزار شناخت در افراد است که این پرورش حواس بوسیله موسیقی به خصوص در کودکان و نوجوانان نمود بیشتری می‌یابد. علم روانشناسی، موسیقی را برای کودکان و نوجوانان نوعی نیاز روانی می‌شناسد و بنابراین آموزش آن به منظور تربیت موسیقی دان نیست؛ بلکه در حد پاسخ به همین نیاز طبیعی است. موسیقی بویژه اگر به شیوه گروهی انجام گیرد در ایجاد مهارت‌های اجتماعی لازم در کودکان و نوجوانان نقش مؤثری دارد و در از بین بردن رفتارهایی چون خجالت و کم‌رویی از روش‌های دیگر مناسب‌تر است و سازگاری و همکاری کودکان و نوجوانان را با یکدیگر سبب می‌شود (سالم و محمدپور، ۱۳۸۵).

امروزه پژوهشگران و محققان هنر و موسیقی، متخصصان برنامه درسی، روان‌شناسان تربیتی و فلسفه تعلیم و تربیت معتقدند که موسیقی استرس و هیجان را کاهش می‌دهد، آستانه تحمل را بالا می‌برد، سلامت فردی را افزایش می‌دهد، شادی را بیشتر می‌کند، همچنین تحقیقات نشان می‌دهد که نواختن

1- Taggart
2- Whitby
3- Sharp
4- Le Metais
5- Robinson

آلت موسیقی باعث موفقیت در مراحل بعدی زندگی می‌گردد، موجب بالا بردن هوش فرد می‌شود و حافظه فرد را تقویت می‌نماید. همچنین از اثرات مثبت و بهینه آموزش موسیقی بر نحوه چگونگی دیدن صورت‌های خنثی افراد تأثیر می‌گذارد، صدای پس زمینه می‌تواند باعث پیشرفت خلاقیت شود، پیش‌بینی شخصیت (تمایل به تجربه‌های جدید، برون‌گرایی، سازگاری، وظیفه‌شناسی و ثبات احساسی) بر اساس سلیقه موسیقی امکان‌پذیر است. آموزش موسیقی اثر قابل توجهی در بهبود مهارت‌های حرکتی و استدلالی دارد حتی موسیقی باعث افزایش توجه بصری می‌شود و به ورزش نیز کمک می‌کند (عشایری، ۱۳۹۲).

عشایری (۱۳۹۲) پژوهشی را با هدف «پی بردن به تأثیر داشتن زمینه موسیقایی در یادگیری آوای کلام» انجام داد. برای این منظور از طرح *ex post facto* استفاده کرد و روی دو گروه از دانشجویان که یکی دانشجوی رشته موسیقی بود و دیگری دانشجوی رشته شیمی بود اعمال شد و با توجه به نتایج بدست آمده می‌توان گفت که داشتن آشنایی با آوای موسیقایی تأثیری بر یادگیری آوای زبانی دارد. قاسم تبار (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان تأثیر آموزش موسیقی بر مهارت‌های پایه ریاضی به تأثیر روش آموزش عرف پرداخت و به این نتیجه رسید که آموزش موسیقی بر مهارت‌های طبقه‌بندی کردن، نگهداری ذهنی عددی، هندسه و تشخیص شباهت و تفاوت کودکان تأثیر دارد.

فخاری‌زاده (۱۳۸۵) در پژوهشی با عنوان تأثیر آموزش موسیقی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پسر پایه پنجم ابتدایی شهرستان نجف‌آباد به این نتیجه رسید که دانش‌آموزان موسیقی آموخته در درس علوم و ریاضی پیشرفت معنی‌داری نسبت به دانش‌آموزان موسیقی نیاموخته دارند.

وانگ، وانگ و ژانگ^۱ (۲۰۱۱) طی پژوهشی به بررسی «تأثیر گروه درمانی موسیقی بر روی خلق و خوی افسرده دانش‌آموزان» پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد که موسیقی درمانی گروهی می‌تواند به طور مؤثری منجر به کاهش علائم افسردگی و بهبود سلامت روان دانش‌آموزان گردد.

آلبورنوز^۲ (۲۰۱۱) با مطالعه «اثر بخشی موسیقی درمانی گروهی و آموزش موسیقی بر افسردگی نوجوانان و دانش‌آموزان مبتلا به سوء مصرف مواد» به این نتیجه رسید که موسیقی درمانی گروهی و آموزش موسیقی می‌تواند مشکلات رفتاری و اختلالات هیجانی همراه با سوء مصرف مواد از جمله افسردگی و پرخاشگری را کاهش می‌دهد.

علاوه بر معضل مهارت تفکر و اندیشیدن، یکی از حوزه‌های مورد غفلت در تعلیم و تربیت ما، بحث سلامت عاطفی و روانی است. سلامت، تنها مقوله‌ای جسمانی نبوده و در تعریف آن، افزون بر رفاه جسمی، نبود بیماری و ناتوانی فیزیکی به عوامل اجتماعی و به ویژه عوامل روانی همچون نشاط

1- Wang, Wang & Zhang

2- Albornoz

اجتماعی که یکی از مؤلفه‌های سلامت روانی مورد تایید سازمان بهداشت جهانی بوده و با عواطف مثبتی چون آرامش، لذت، شادی و نشاط همراه و هم حوزه است نیز اشاره می‌شود (لین و همکاران^۱، ۲۰۱۰). خلف‌بیگی، فهیمی، عشایری، دوستدار (۱۳۹۲) در پژوهش خود تحت عنوان «تأثیر فعالیت‌های موسیقایی بر عملکرد اجرایی بیماران مبتلا به اسکیزوفرنیا» دریافتند که این بیماران در طی ۲۴ جلسه برنامه موسیقی درمانی عملکرد بهتری را در آزمون دسته‌بندی کارت‌های ویسکانسین^۲ نسبت به گروه کنترل داشتند. طایفه مرسل (۱۳۹۱) نیز با مطالعه «تأثیر موسیقی درمانی بر رشد سازگاری اجتماعی و رشد معنوی در زنان ۲۰ تا ۵۰ ساله تهران» نشان داد که موسیقی درمانی باعث افزایش سازگاری اجتماعی زنان می‌شود. کریمی، زارع و هادیان فرد (۱۳۹۰) در پژوهش خود در حیطه کودکان استثنایی با عنوان «تأثیر موسیقی درمانی بر توجه انتخابی کودکان دارای اختلال نارسایی توجه بیش‌فعالی» نشان دادند تأثیر موسیقی درمانی بر توجه انتخابی دانش‌آموزان دارای اختلال نقص توجه - بیش‌فعالی^۳ اثر مثبت دارد. هیوای و حسین^۳ (۲۰۱۲) در پژوهشی با عنوان «مزایای تربیت هنری» به یک مطالعه موردی دست زدند. نتایج نشان داد که ۸۷/۵ درصد آنها تربیت هنری را برای خودشان بویژه در کاهش استرس مفید می‌دانند زیرا سیستم آموزشی فعلی آنها بیشتر بر نتایج علمی تأکید دارد. ۸۲/۵ درصد آنها اظهار نمودند طراحی‌ها^۴ نه تنها بر تمرکزشان کمک می‌نماید بلکه میزان شهود و دریافت آنها را افزایش می‌دهد. برخی اضافه کردند که طراحی یک فعالیت تسکین دهنده می‌باشد و به آرامش ذهن کمک می‌کند. ۹۰ درصد تأکید کردند که تربیت هنری در زندگی دانش‌آموزان جهت توسعه یک ذهن متعادل مهم و مفید می‌باشد. ضمناً ۶۲/۵ درصد به افزایش مهارت‌های ریاضی از طریق جنبه‌های هنری مانند موسیقی اشاره کردند که این می‌تواند نشان از وجود ارتباط ریاضی با موسیقی باشد هرچند آنها دو رشته مختلف هستند. از منظر گروه‌های سنی، یافته‌ها نشان داد که ۸۰ درصد افراد بزرگتر (آنهائی که در دهه‌های ۴۰، ۳۰ و ۵۰ زندگی می‌کردند) بیان کردند موسیقی مهارت‌های ریاضی آنان را افزایش داده است. اگرچه ۷۳/۴ درصد افراد جوان یعنی زیر ۳۰ سال بر این عقیده بودند که موسیقی به آنها در افزایش مهارت‌های ریاضی کمک نکرده است.

موزلر^۵ و همکاران (۲۰۱۲) نیز طی پژوهشی تحت عنوان «تکنیک‌های موسیقی درمانی به عنوان تغییر در بهداشت روان» گزارش دادند که موسیقی درمانی از طریق روش‌های مختلف دارای کاربرد

1- Lin et al

۲ - آزمون دسته بندی کارت‌های ویسکانسین (WCST) و یا همان Wisconsin-Card-Sorting-Test برای سنجش استدلال انتزاعی و توانایی سازگار کردن راهبردهای شناختی فرد با چالش‌های محیطی طراحی شده است.

3- Huey and Hussein

4- Drawings

5- Mossler et al

مهمی است. معمولاً در تنظیمات بهداشت روانی از موسیقی درمانی استفاده می‌شود و پژوهش‌های قبلی نشان می‌دهد که ممکن است روش خاصی در کاربرد موسیقی پیش‌بینی کننده مهم تغییر رفتار باشد. نتایج نشان داد که تکنیک‌های موسیقی درمانی بشدت مورد استفاده قرار می‌گیرد. علاوه بر این شایستگی‌های بین فردی (مهارت‌های اجتماعی و بین فردی) و تمرکز در موسیقی باز تولید (به عنوان مثال آواز یا نواختن آهنگ آشنا، یادگیری مهارت‌های موسیقی) در میان شرکت کنندگان بهبود یافت. اسمتانا^۱ (۲۰۱۲) در رساله دکتری خود تحت عنوان «بررسی اثربخشی موسیقی درمانی و هنرهای نمایشی در نوجوانان مبتلا به اختلالات ساختاری» نشان داد که موسیقی می‌تواند بر بهبود بسیاری از اختلالات رفتاری - هیجانی و همچنین اختلالات روانی نوجوانان مؤثر باشد. کالول^۲ و همکاران (۲۰۱۳) با مطالعه «تأثیر مداخلات موسیقی درمانی (گوش دادن، ترکیب، ارف، آموزش موسیقی) بر شرایط فیزیولوژیکی و رفتارهای روانی کودکان و دانش‌آموزان بستری» به این نتیجه رسیدند که هر چند موسیقی درمانی بر بهبود شرایط فیزیولوژیکی (تعداد ضربان قلب، فشارخون، یا اشباع اکسیژن) مؤثر نبود اما موسیقی و آموزش آن می‌تواند در تغییر رفتارهای نابهنجار مؤثر واقع شود.

در حال حاضر آموزش موسیقی از حد یک سرگرمی یا هیجان فراتر رفته، تأثیرات شناختی آن در افزایش توان ذهنی، تمرکز، مهارت حرکتی، دقت و هماهنگی حواس از فعالیت‌های دیگر هنرها بارزتر است. از سویی آموزش موسیقی به خاطر مفاهیم انتزاعی، نیاز به روش‌هایی دارد که کودکان و نوجوانان را در مسیر تجربه و فعالیت‌های عینی و ملموس قرار می‌دهد و فرآیند یادگیری را آسان‌تر و سریع‌تر می‌سازد. این گونه است که ضرورت آموزش مناسب موسیقی، به عنوان برنامه‌ای عمومی در مقطع تحصیلی دبستانی و دبیرستانی تا پیش از دانشگاه احساس می‌شود. وارنیک^۳ (۲۰۰۹)، بر این باور است که شادی و آموزش، ارتباط تنگاتنگی با یکدیگر داشته و مهم‌تر اینکه شادی باید هدف مرکزی آموزش و پرورش باشد. پژوهش‌ها حاکی از آن است که فرآیند تعلیم و تربیت فعال، نیازمند شور و طرب، نیاز به جوشش، تلاش و پشتکار و نشاط در همه ابعاد است. هرگونه ارتباط و تعلیمی، بدون روح تحرک، پویایی و شادی و نشاط، منجر به شکست است. آموزش موسیقی و توجه به موسیقی یک بستر و محمل مناسبی است که اولاً این هیجان‌ات مثبت از قبیل شادی و نشاط اجتماعی برای تمامی دانش‌آموزان فراهم شود. ثانیاً می‌تواند به عنوان یک رشته تحصیلی در دوره متوسطه و دانشگاه و به تبع آن یک حرفه و شغل در آینده تلقی شود که علاقمندان و افراد مستعد را جذب نماید. از این رو لازم است که بحث آموزش موسیقی مطابق با چارچوب‌های فرهنگی جامعه مورد توجه نظام آموزشی کشور قرار گیرد.

1- Smetana
2- Colwell et al
3- Warnick

شاید یکی از دلایل عدم توفیق حضور آموزش موسیقی در نظام آموزشی کشور به اعتقاد پژوهشگر، عدم اولویت این نیاز از دید مقامات آموزشی و نهاد تصمیم گیری است. معلمان معتقدند، نوع نگاه مجریان قانون به آموزش و پرورش بسیار مهم است. هرگاه موضوع آموزش به آینده‌سازان ایران از دیدگاه نظام اولویت پیدا کند شاهد تحول بنیادین در آموزش خواهیم بود. غیرتخصصی بودن دبیران و آموزگاران از جمله دغدغه‌های اعلام شده از طرف معلمان می‌باشد. در این ارتباط نبود کتاب‌های پرمحتوا و خوب و عدم وجود دوره‌های آموزش ضمن خدمت و تربیت معلمین کارآزموده و متخصص و عدم امکانات و توانایی خرید آلات موسیقی برای یادگیری و آموزش موسیقی، بالا بودن هزینه آموزش مناسب و خرید ساز مستقل برای دانش‌آموزان که نه تنها بایستی در یک فضای مناسب در مدرسه بلکه در منزل نیز بایستی تمرین صورت گیرد، از مشکلات مهم آموزش موسیقی و هنر در مدارس است. مثلاً در برنامه درسی دوره ابتدایی اصلاً توجهی به آموزش موسیقی نشده و به مباحثی همچون کاردستی، خط، نقاشی، قصه و قصه‌گویی، تربیت شنوایی، عکاسی، طراحی و نمایش اهمیت بیشتری داده شده است. آموزش موسیقی که قرن‌ها در کشور ایران سابقه بسیار طولانی دارد چون توجه زیادی صورت نگرفته به ناچار موسیقی اصیل، سنتی، محلی و فولکلوریک کم کم رو به فراموشی رفته و اطلاعات موسیقیایی و فرهنگ آشنایی با سازها و یا علم موسیقی در خانواده‌ها بسیار کم شده است. لذا آموزش موسیقی با مشکلات عدیده‌ای روبرو است که بایستی در این میان خاستگاه آموزش موسیقی که همانا آموزش و پرورش می‌باشد، بایستی در قالب کتب درسی مشکل گشا باشد که این امر مهم انجام نگرفته و در بعضی موارد شاهد هستیم که امر آموزش موسیقی مذموم شمرده شده است.

این درحالی است که امروزه پژوهشگران و محققان هنر و موسیقی و متخصصان برنامه درسی و روان‌شناسان تربیتی و فلسفه تعلیم و تربیت معتقدند که موسیقی استرس و هیجان را کاهش می‌دهد، آستانه تحمل را بالا می‌برد، سلامت فردی را افزایش می‌دهد، شادی را بیشتر می‌کند، همچنین تحقیقات نشان می‌دهد نواختن آلت موسیقی باعث موفقیت در مراحل بعدی زندگی می‌گردد، موجب بالا بردن هوش فرد می‌شود و حافظه فرد را تقویت می‌نماید. همچنین از اثرات مثبت و بهینه آموزش موسیقی بر نحوه‌ی چگونه دیدن صورت‌های خنثی افراد تأثیر می‌گذارد، صدای پس زمینه می‌تواند باعث پیشرفت خلاقیت شود، پیش‌بینی شخصیت(تمایل به تجربه‌های جدید، برون‌گرایی، سازگاری، وظیفه‌شناسی و ثبات احساسی) بر اساس سلیقه موسیقی امکان‌پذیر است. آموزش مناسب موسیقی اثر قابل توجهی در بهبود مهارت‌های حرکتی و استدلالی دارد حتی موسیقی باعث افزایش توجه بصری می‌شود. موسیقی به ورزش نیز کمک می‌کند (عشایری، ۱۳۹۲)

مرور پژوهش‌های انجام شده در داخل کشور در زمینه آموزش موسیقی و تجربیات عینی و عملی پژوهشگر نشان می‌دهد که وضعیت برنامه درسی آموزش موسیقی در نظام آموزشی مطلوب نیست و نظام آموزشی، آموزش این موضوع را در تمام مقاطع تحصیلی و برای تمامی دانش‌آموزان مطلوب و مناسب تشخیص نداده است و آموزش در این زمینه اغلب برون سپاری شده که افراد براساس علاقه و نیاز خود به موسسات و آموزشگاه‌هایی که در این زمینه هستند مراجعه می‌کنند و این امر زمینه را برای تاخت و تازهای ناشیانه و بدون چارچوب فراهم کرده است و برای هنرستان‌هایی که رشته آموزش موسیقی دارند نیز الگوی برنامه درسی مطلوب و مناسبی ندارد و فعالیت‌های پژوهشی و عملیاتی گسترده‌ای هم در این زمینه نشده است و لازم است با توجه به اهمیت آن مورد توجه جدی قرار گیرد. با توجه به آنچه مطرح شد، خلاء مطالعاتی و توجه به امر آموزش موسیقی به نظر می‌رسد مطالعه علمی محتوای کتب درسی آموزش هنر در دوره متوسطه برای برنامه ریزی و سیاست‌گذاری‌های آموزشی در زمینه هنر و موسیقی در مدارس ضروری می‌باشد و این امر مهمی است که تاکنون مورد غفلت قرار گرفته است. از این رو پژوهش حاضر به دنبال بررسی این موضوع است که مؤلفه‌ها و عناصر برنامه درسی آموزش موسیقی در کتب دوره متوسطه و هنرستان‌های موسیقی در کشور کدامند؟ هر کدام از مؤلفه‌ها از چه میزان اهمیت برخوردارند؟ و با توجه به سؤالهای مطرح شده، پژوهشگر در پژوهش حاضر به دنبال دستیابی به اهدافی از قبیل شناسایی مؤلفه‌ها و مفروضات برنامه درسی آموزش موسیقی در دوره متوسطه و هنرستان‌های موسیقی و اولویت‌بندی مؤلفه‌ها و مفروضات برنامه درسی آموزش موسیقی در دوره متوسطه و هنرستان‌های موسیقی می‌باشد.

روش‌شناسی پژوهش

بررسی گزاره‌های تحقیق (سؤالات) در این مطالعه مستلزم برخوردی کیفی در قالب تحلیل محتوی کیفی عرفی برخاسته از پارادایم فلسفی تفسیری است. لذا در این خصوص واحد مطالعه ایی تحت عنوان کلیه کتب فرهنگ و هنر پایه‌های (۷، ۸، ۹، ۱۰ و ۱۱) تعریف شد و از واحد تحلیل مضمون بواسطه کدگذاری باز، محوری و گزینشی برای گردآوری، استخراج و استنتاج اطلاعات جهت شناسایی مؤلفه‌های آموزش موسیقی و هم‌چنین از آنتروپی شانون جهت تعیین اهمیت و درجه بندی مؤلفه‌ها استفاده به عمل آمد. نمونه مورد مطالعه به روش هدفمند مورد گزینش قرار گرفت.

جدول ۱: لیست کتاب درسی هنر دوره متوسطه و هنرستان های موسیقی

Table 1

List of high school art textbooks and music conservatories

کتاب شناخت سازهای ارکستر سمفونیک ۲ پایه ۱۱	کتاب شناخت سازهای ارکستر سمفونیک ۱ پایه ۱۰	کتاب میانی نظری و ساختار موسیقی ایرانی پایه ۱۰	کتاب سازشناسی ایرانی پایه ۱۰	کتاب هنر پایه ۱۰	کتاب فرهنگ و هنر پایه ۹	کتاب فرهنگ و هنر پایه ۸	کتاب فرهنگ و هنر پایه ۷
Book for recognizing the instruments of the 2nd grade symphony orchestra 11	Book of symphony orchestra instruments 1 grade 10	book of theoretical foundations and structure of Iranian music, grade 10	Basic Iranian Compilation Book 10	Basic art book 10	Basic culture and art book 9	Basic culture and art book 8	Basic culture and art book 7

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از کد گذاری باز، محوری و گزینشی در قالب مراحل زیر استفاده شد: تمامی متون کتب فوق خط به خط مورد مطالعه قرار گرفت. سپس بر اساس واحد تحلیل (مضمون) متون خوانده شده براساس معانی موجود در مضامین مورد کدگذاری اولیه (باز) قرار گرفته و در مرحله بعد کدهای باز در راستای مسئله پژوهش بواسطه اشتراک اولیه در طبقات و دسته‌ها قرار داده شده و مجدداً کدگذاری شدند (کد محوری) و نهایتاً کدهای محوری حاصله نیز در دسته‌ها و طبقات جدید قرار گرفت و برچسب نهایی (کدهای گزینشی) به آنها زده شد. استنتاج مضامین یا طبقه‌های مشخص شده که شامل خصوصیات و ابعاد طبقه‌ها، تعیین روابط بین طبقه‌ها، روشن کردن الگوها است. پس از تعیین واحد تحلیل و ایجاد ارتباط با متن، داده‌های به دست آمده به صورت واحدهای معنی تقسیم، و سپس با فشرده سازی خلاصه شدند و با شیوه استقرایی طبقات فرعی استخراج، و نهایتاً طبقات اصلی یا مضامین نهایی انتزاع شد. نتایج کدگذاری این بود که کل داده‌ها در چهار مقوله شناختی، مهارتی، خلاقیت و احساسی (عاطفی) تنظیم گردید. برای هر کدام از مقوله‌های چهارگانه نیز مؤلفه‌هایی شناسایی و تنظیم گردید. در مجموع ۹۰ مؤلفه شناسایی شد که به مقوله‌های چهارگانه نسبت داده شد. پس از شناسایی مقوله‌ها و مؤلفه‌ها پژوهشگر از طریق تحلیل محتوا به بررسی میزان انعکاس هر کدام از مقوله‌ها و مؤلفه‌ها پرداخت. یعنی در بررسی هشت جلد کتب درسی اول و دوم و هنرستان‌های موسیقی از طریق تعداد فراوانی هر یک از مؤلفه‌ها و سپس از طریق آنتروپی شانون به محاسبه بار و وزن هر یک از مؤلفه‌ها اقدام نمود که در جداول ذیل قابل مشاهده می‌باشد.

برای ارزیابی روایی و پایایی داده‌ها، از چهار معیار قابل قبول بودن، انتقال پذیری، قابلیت اطمینان و تأییدپذیری استفاده شد. برای اطمینان از قابل قبول بودن داده‌ها (معادل اعتبار درونی در روش کمی)، بازبینی داده‌ها از ابتدای آمادگی برای کدگذاری تا پایان استخراج کدهای باز و محوری و مضامین و مشاهده مستمر و غوطه‌ور شدن در داده‌ها صورت گرفت. همچنین برای تعیین انتقال پذیری (معادل اعتبار بیرونی در روش کمی) نیاز به جامعیت در بررسی داده‌ها به جهت تعمیم پذیری بوده که در روش کیفی خیلی جای تامل و توجه نمی‌باشد. در راستای تعیین تأییدپذیری (معادل عینیت در روش کمی) انسجام درونی محصول پژوهش و وابستگی (معادل پایایی در روش کمی) انسجام فرایندهای پژوهش مورد مذاقه قرار گرفته و به این جهت، داده‌های خام، یادداشت‌های میدانی، یادداشت‌های نظری، کدها، یادداشت‌های فرایندی مورد بررسی قرار گرفتند.

یافته‌های پژوهش

سؤال اول: مؤلفه‌های آموزش موسیقی در دوره متوسطه و هنرستان‌های موسیقی کدامند؟

برای پاسخ به این سؤال، کتاب‌های درسی هنر دوره متوسطه و هنرستان‌های موسیقی، منابع و مقالات و اسناد مرتبط تحلیل محتوای کیفی شدند که نتایج به قرار ذیل است:

جدول ۲: نتایج تحلیل داده‌های کیفی حاصل از تحلیل محتوای کیفی کتب درسی هنر دوره متوسطه و هنرستان‌های موسیقی و منابع

مرتبط

Table 2

Results of qualitative data analysis resulting from qualitative content analysis of high school art textbooks and music conservatories and related resources

مقاله‌ها (کدگذاری انتخابی) Categories (optional coding)	مؤلفه‌ها (کدگذاری محوری) Components (Axial Coding)	مضامین (کدگذاری باز) Themes (open coding)
مقاله شناختی Cognitive category	- تعلیم و تربیت و کشف استعدادها - هنر زبان بین‌المللی و کمک به صلح جهانی - سودمندگرایی	- اساتید پیشکسوت به مقاطع ابتدایی در اروپا تدریس می‌کنند. - موسیقی در کشورهای اروپایی اجباری است. - میزان بندی موسیقی نظم را نشان می‌دهد. - سودمندگرایی و بعدزیبایی شناسی دانش‌آموزان را میسر می‌سازد. - موسیقی رشد توانایی دانش‌آموزان را بیشتر می‌کند.
	- آموزش کلیدی و بالا بردن درک مفاهیم - ثبت ارزش‌های جامعه - تأثیر ماندگار در نظم و انضباط فردی	- با آموزش موسیقی تفکر احساس شده را تجربه می‌کنند. - موسیقی روی ارزش شناختی عواطف تأثیر عمیق داشته به جای قاعده، قضاوت را حاکم می‌کند. - یادگیری موسیقی نه تنها یک فرآیند رمزگشایی است بلکه یک رمزگذاری فعال نیز می‌باشد. (خواندن نت)
	- رشد شناختی و توأم با افزایش مهارت حرکتی و جسمی فرد - جلوگیری از خستگی مطالعه و	- موسیقی درک و فهم تاریخی را در دانش‌آموزان و کودکان پرورش می‌دهد. (سبک‌های موسیقی را می‌شناساند) - به پرورش حس مپهن پرستی کمک و تأثیر گذار است.

- کار روزمره
- مطالعه و آموزش موسیقی به مطالعه دیگر فرهنگ‌ها، صلح جهانی، درک نژادی، تاب آوری (Tolerance) کمک می‌کند
- شناخت عاطفه و مهارت
- تناسب یکپارچگی انسجام و مثبت اندیشی
- هدایت جویی و موسیقی درمانی
- صادر نمودن فرهنگ اصیل بومی و ایجاد پرورش سواد رسانه‌ای
- تفکر تفسیری (واگرا) [یعنی تأثیر خوبی دارد
- موسیقی می‌تواند ارزش‌های جامعه را ثبت و نشان دهد.
- موسیقی و هنر انسان را به فطرت خود باز می‌گرداند. موسیقی روی سیستم ادراکی فرد تأثیر خوبی دارد
- موسیقی روی اندام‌های فیزیولوژیک تأثیرگذار است.
- ۷۰ درصد بدن ما آب می‌باشد لذا تأثیر فرکانس موسیقی‌بایی روی بدن خیلی زیاد هست.
- موسیقی روی نبوغ فرد و کشف استعدادها، نهفته فرد تأثیرگذار و کمک کننده می‌باشد.
- موسیقی فرد را از ابتلا به بیماری آلزایمر به دور می‌کند.
- موسیقی روی بیش فعالی و انرژی مازاد دانش‌آموزان تأثیر بسزایی دارد.
- موسیقی روی کاهش خطا و بی‌راهی و در نهایت بلوغ فکری تأثیرگذار است.
- موسیقی کاتالیزوری است برای موفقیت‌های شغلی دیگر
- آشنایت با موسیقی و هنر کهن ملی و فرهنگ محلی و خرده فرهنگی
- کشف بینش جدید و نو با از طریق موسیقی می‌توانیم درد جامعه را به تصویر بکشیم.
- صدای موسیقی زیاده‌ها را جمع می‌کنند.
- صدای موسیقی پیام خاصی می‌توان اعلام کرد (پادگان- زیردریایی)
- با صدای موسیقی رشد گیاهان (گل و گیاه) زیادتر می‌شود
- با موسیقی مقدار شیردهی گاوها ۲ و یا ۳ برابر می‌شود.
- با توجه به نظم خلقت و جهان منطبق هندسی‌وار در هر چیز می‌توان با موسیقی به قدرت لایتنه‌های خداوند پی برد.
- طبیعت‌گرایی
- روش پروژه در تدریس
- تفکر پژوهشی
- اعتقاد به ۱۰ فرمان پروفیسور میلر
- ایجاد فرصت نه تهدید
- موسیقی موجب رشد شناختی بهتر دانش‌آموزان دوره متوسطه می‌شود.
- موسیقی موجب شناخت اجتماعی دانش‌آموزان می‌گردد.
- موسیقی باعث افزایش باروری و سازندگی می‌شود.
- حس کنجکاوی دانش‌آموزان را تحریک می‌کند
- برداشت مثبت از هر چیز هدف اصلی آموزش موسیقی است.
- شعور اجتماعی و فرهنگی را به جامعه باز می‌گرداند
- تعصب خشک و خالی را از بین می‌برد.
- موسیقی در سالن‌های ورزشی یک عامل برای کاهش وزن است.
- موسیقی میانجی بین ذوق و حقیقت انسان است. اگر ذوقی باشد تفنن است ولی موسیقی انسان را به حقیقت سوق می‌دهد.
- از اهداف اساسی آموزش موسیقی نوازندگی‌ساز و موسیقی‌درمانی است.
- هدف از آموزش موسیقی بالا بردن سواد رسانه‌ای Media-literacy است (ارائه عملکرد خویش)
- باید بر برقراری شباهت بین پدیده‌های مختلف به ظاهر ناهمخوان تأثیر بگذارد.
- آشنایی با موسیقی بومی سنتی و فولکوریک و ابزار و ادوات آن
- آشنایی با موضوعات، ردیف‌ها، و دستگاه‌های موسیقی غنی ایران
- آشنایی با موسیقی ملل دنیا/اروپا/ خاورمیانه

۱- تفکر پژوهشی یعنی: با خردورزی و تعقل و منش تفکر و مصالح خویش خانواده و جامعه را تشخیص دهند.

- آشنا نمودن دانش‌آموزان با موسیقی بومی/نواحی/شرقی/غربی/ایرانی/عربی/افلامینگو/کانتی
- آشنا نمودن دانش‌آموزان با موسیقی بلوز/ مذهبی/پاپ/آئینی/عرفانی/ راک/ متال/ کودک/تواشیج/ نوحه خوانی/ کلامی/ بی‌کلامی
- آشنا نمودن دانش‌آموزان با سازبندی (ارکسترسیون) و آوازها/ موسیقی تک‌سولو/ سمفونیک/ اپرا/ دوتوازی/ سه نوازی/ چهارنوازی/ تلفیقی/ ضربی/ آرشه‌ای/ آوایی (دسته کُر)
- محتوا در حفظ موسیقی نواحی کشور و فرهنگ غنی‌ما را حمایت کند.
- استفاده از متدهای استاندارد دنیا
- محتوا آموزش موسیقی باید قدرت کشف و شهود داشته باشد یعنی با سؤال و جواب توأم باشد.
- تنظیم محتوا بر اساس اصول سه گانه انتقال، مقبولیت و درمان
- محتوای آموزش موسیقی با نگاه دیسپلینی (subject) تنظیم شود.
- بلوک شرق یا بلوک غرب تفاوت زیادی با هم در شروع آموزش هنر و موسیقی داریم.
- بعد از معماری شهر، موسیقی دومین گزینه یک گردشگر جهانی است.
- مدت یادگیری و مقدمات آمادگی ۶ ماه تا ۱/۵ سال است.
- بهترین روش در آموزش موسیقی اینکته ذات موسیقی را خوب یاد گیرند.
- متد رسمی و علمی هر ساز یا آلت بهترین منبع آن ساز است.
- بهترین روش، روشی است که آموزش موسیقی را فعال‌تر ایجاد کند و هنرجو محور باشد نه مدرس محور.
- خلاصه کردن بعضی از دروس فرار مثل مباحث تاریخ موسیقی و استفاده از جعبه لاینتر روش خیلی خوبی است.
- یکی از مهم ترین عامل در یادگیری، همراهی والدین در امر آموزش می‌باشد.
- اگر هنرجویان در محیط موسیقایی و یا خانواده فرهنگی و هنری قرار گیرد پیشرفت مضاعفی خواهیم داشت.
- چرایی انجام موسیقی را بفهمانیم و زیبایی کار را نشان دهیم
- سؤال جواب بهترین روش یادگیری است
- سؤال کنیم اگر جواب نداد فرصت دهم تا دنبال جواب کنکاش کند.
- معلم خوب باید یک مسئله را با یک مشکل درسی را به چند روش ممکن حل و تعلیم دهد.
- روش اندیشیدن و یا عمل کردن را در موسیقی به آنها آموزش دهد.
- معلم خوب کسی است که اگر هنرجویی موضوعی را فراموش و یا غلط اجرا کرد تلاش مضاعف کند تا درست آن را تعلیم دهد.
- مسئولیت پذیر باشد و مسئولیت پذیر بار بیاورد و عقاید خود را تحمیل نکند و انتقادپذیر باشد.
- معلم باید جامعه‌شناس، روان‌شناس و خیره‌کار باشد.
- معلم باید با متد روز آشنا بوده و کلاس‌های متنوع ضمن خدمت را طی کرده باشد.
- معلم باید بر دانش موضوعی کاملاً آگاه و مسلط باشد و از صفر تا صد موضوع را بداند.
- پروفسور ریچارد میلر ۱۰ فرمان آموزش موسیقی را چنین بیان می‌کند. (۱۰ ویژگی معلم هنر و موسیقی چیست؟) ۱- آیا معلم اطلاعاتی که به دانش‌آموزان می‌دهد درست و معتبر است؟ ۲- آیا معلم مفاهیم موسیقی و تدریسی که می‌کند قابل درک و فهم است؟ ۳- آیا معلم واقعاً تصمیم دارد سطح ارتقاء دانش علمی نظری را بالا ببرد؟ ۴- آیا معلم بدون در نظر گرفتن هوش و استعداد و توانایی فرد با احترام رفتار می‌کند؟ ۵- آیا معلم کاری که انجام می‌دهد تعریف و چارچوب و معیارش را می‌داند؟ ۶- آیا معلم هر دقیقه کلاسی که درس می‌گوید واقعاً برای دانش‌آموزان مفید و قابل قبول است؟ ۷- آیا معلم بیشتر از خودش حرف می‌زند و یا در خصوص شاگردش؟ ۸- آیا معلم اشتباه شاگردش را سرزنش کند و یا تشویق و کمک به نقاط قوت او؟ ۹- آیا معلم آموزشی که می‌دهد پر کردن ساعت فرد است یا تماماً

مقاله مهارتی Skills category		آموزش و درس مطلب است؟ ۱۰- آیا معلم طراحی و راهکارهایی برای رفع نقاط ضعف دارد؟ - فرصت پیشرفت و ترقی را ایجاد کنیم نه تهدید و زور
خلق هنر و تأثیر در کارهای گروهی	- موسیقی انسان را به نظم و انضباط سوق می‌دهد. - موسیقی فرد را وقت شناس بار می‌آورد	
پویایی و شکوفایی فرد	- موسیقی حواس شنیداری و تمرکز حواس را بالا می‌برد. - موسیقی اعتماد به نفس را در فرد بوجود می‌آورد.	
اعتماد به نفس	- موسیقی هوشمندی دانش‌آموزان را در خلق و قدرشناسی موسیقی افزایش می‌دهد. - موسیقی قضاوت کیفی ما را اصلاح و تعدیل می‌کند. (آهنگ‌سازی و قضاوت)	
بالا بردن استعداد جسمی و پرورش تخیل	- زندگی دموکراتیک را تشویق می‌کند. - مهارت‌های زندگی اجتماعی را می‌سازد.	
حقیقت‌جویی و پرورش قوه شهود	- موسیقی محدودیت‌های حرکتی اعضا بدن تأثیر بسزایی داشته و عضلات را تقویت می‌کند.	
افزایش قدرت حواس ۵ گانه خصوصاً حواس دیداری و شنیداری	- موسیقی نقش بسزایی در بالا بردن مهارت‌های حرکتی فرد می‌شود. (مهارت‌های جسمی) مثلاً نوازندگی	
بهترین زمان بالا بردن انگیزه و توانایی فرد	- بهترین تفریح و سالم‌ترین عامل برای پیشرفت تحصیلی و آترکت بین دروس خصوصاً ریاضی فیزیک زیست شیمی است.	
عدم تخصیص زمان تحمیلی (تجویزی)	- موسیقی اعتماد به نفس، عشق و علاقه را افزایش می‌دهد. - هدف از آموزش موسیقی تربیت شنوایی است.	
بهترین مکان کلاس نیم دایره با پرسش و پاسخ و سازماندهی فضاهای یادگیری	- موسیقی روی پوست/ شنوایی/ بینایی نقش خیلی مهمی دارد. - موسیقی باعث رشد اخلاقی فرد و مهارت‌های فکری و شناختی می‌شود.	
تحریک ترکیبی از حواس خصوصاً تربیت شنوایی	- قدرت استدلال فضایی و زمانی را تقویت می‌کند. - استفاده از دو بعد (۱ بُعد تکنیک (هارمونی، کنترپوان، پولی فونی) ۲ بُعد اعتلای روحی انسان و درک و تصوّرات فرد	
عدم آموزش علوم انتزاعی در یادگیری ذات هنر	- تنظیم محتوا براساس ویژگی‌های هوش ۸ گانه گاردنر - محتوای درسی بایستی از اصول اولیه ساده و قابل فهم شروع و به تدریج به مهارت‌ها متوسط و پیچیده هدایت شوند.	
اهمیت روش تربیت شنوایی	- بهترین زمان آموزش سن ۳ تا ۱۲ سالگی است	
تنوع در ابزارهای کار هنری و گوش به آثار هنرمندان	- یک نسخه ثابت و همگانی در مورد سن نمی‌توان مطرح کرد. (در ایران) - بهترین سن برای یادگیری موسیقی کلاسیک ۴ تا ۵ سالگی است و برای یادگیری موسیقی فولکلوریک ۹ سالگی مناسب است.	
ارزشیابی کمی و کیفی توام با پایایی و روایی سنجش‌ها	- مدت یادگیری و مقدمات آمادگی ۶ ماه تا ۱/۵ سال است. - جو کلاس یعنی مکان و فضای یادگیری موسیقی مثل جو کلاس درسی نباشد کلاس نیم دایره پرسش و پاسخ توام با اجراء ساز آواز محیط شاد لازم است. - مکان باید آکوستیک باشد تا صدا به هم نیچند.	
امتحان شورایی توام با رویت چک لیست‌های رشد با وحدت و هماهنگی	- زمان یادگیری در دنیا بین ساعت ۹ الی ۱۰ صبح بهترین ساعت یادگیری چون فرد در این ساعات در اوج هوشیاری می‌باشد. - بهترین روش مؤثر در آموزش، داده فرصت تمرین و نحوه تمرین صحیح است.	
ارزشیابی پوشه‌ای (کارپوشه)	- آموزش موسیقی نباید انتزاعی یا تجربیدی باشد. - کتاب خودآموز در رشته موسیقی معنی ندارد بی‌مفهوم است.	
توجه به فرآیند ارزشیابی و سنجش پیشرفت تحصیلی	- آموزش انفرادی بهترین روش است. - گوش دادن دقیق بهترین روش ممکن برای یادگیری است.	
تمرینات مداوم مکرر و منظم (اصل گشتالت) ادر تحلیل آثار هنری پنج اصل مجاورت، مشابهت، تداوم، خاتمه، وضعیت عمومی انجام شود	- گوش دادن مستمر به آثار هنرمندان فاخر و تقلید اجرا و کار نشان یک روش یادگیری است. - آموزش قدم به قدم	
تکرار انگیزه تداوم ممارست با رضایت درونی	- تمرین‌های منظم/ روزانه/ مداوم و پی‌گیر خیلی مهم است - در یادگیری آموزش موسیقی مجاورت، مشابهت، تداوم، خاتمه، وضعیت عمومی بنام اصول پنج‌گانه گشتالت بسیار مهم است.	
آموزش قدم به قدم		
هنرهای مشارکتی و تعاملی در گروه‌بندی هوشمندانه		
تفکیک رده سنی بزرگترها از		

- کوچکترها و عدم گروه‌بندی جنسیتی
- تقسیم‌بندی برمعیار مهارت و کارکرد
- بهتر است گرافی تهیه و ترسیم و به صورت ماهانه یا فصلی مشکلات را بررسی کنیم.
- در فعالیت پادهی و یادگیری، ۲ فاکتور مهم را در نظر بگیریم: ۱- ایجاد انگیزه در دانش‌آموز
- ۲- تمرین و ممارست در زمان‌های مشخص و منظم
- نقش معلم و مربی در اولویت اول است برخورد اولیه معلم با شاگردش اساس کار است.
- بهترین روش‌رفع اشکال آموزش موسیقی روش ماکرو-میکرو-ماکرو است
- اگر هنرجویان را سطح‌بندی کنیم به مبتدی، مقدماتی، پیشرفته و حرفه‌ای؛ با توجه به سطح هر فرد حجم تدریس را زیاد کنیم در آن صورت، بهره‌دهی خوبی خواهیم داشت.
- تمرین و ممارست در دوران جوانی و در سنین پایین باعث بوجود آمدن راه‌های عصبی جدید شده و باعث موفقیت می‌شود.
- در آموزش هم باید مفاهیم و هم باید عملکرد از ساده به مشکل تنظیم و اجرا گردد.
- چون موسیقی یک کار مهارت حرکتی است باید فردی صورت گیرد در حوزه تمرین و اجرا مهارت گروهی شود.
- در گروه بندی تفاوت سنی مانع ایجاد نکند. هر چقدر سنین به هم نزدیک‌تر باشد اشتراک مساعی و هم خوبن راحت‌تر می‌شود.
- در شاخه هنر و موسیقی حضور کوچکترها با بزرگترها با هم مناسب نیست باید منفک باشند.
- تشکیل گروه هنری به تفکیک جنسیت اصلاً درست نیست همه چیز در دنیا زوج آفریده شده است.
- حتماً در این خصوص (هنر و موسیقی) تست اعتماد به نفس را بگیریم.
- ارزشیابی موسیقی و هنر ۲ بحث دارد: ۱- ارزشیابی بخش نظری شامل آزمون کتبی- پرسش شفاهی. ۲- ارزشیابی بخش عملی شامل اجرای قطعه تعیین شده و یا به اختیار است.
- بهترین ارزشیابی و ارزیابی فرد، امتحان شورایی (عملی) است.
- در ارزشیابی عملی باید روی درک موسیقی، اجرای عملی، تکنوازی، دونوازی، آکومپانیمنت بتاکید کنیم کنیم
- در ارزشیابی نظری باید روی هارمونی، فرم، آهنگ‌سازی، دیکته موسیقی، سلفژ کار کنیم.
- واژه ارزشیابی در موسیقی معنی و مفهوم ندارد. معیار مهم سنجش هنر و موسیقی، شناخت و درک فرد است یعنی اینکه چقدر فهمیده و آگاهی یافته است.
- آزمون مداد کاغذی خوب نیست و مفهوم ندارد. مسابقه و رقابت در سالن موسیقی هم درست و صحیح نیست.
- اولین ملاک ارزشیابی، گوش و دومین آن، ریتم است.
- پارامترهای مختلف ارزشیابی عبارتند از: تکنیک/موزیکالیت (بیان موسیقی) // مشخصات آهنگ (تاریخچه، اجرا کننده، نام اثر، سال / اجرا و کدام دوره) هستند.
- امتحان گرفتن در موسیقی و هنر کاردستی قضاوت خوبی نیست. بهترین ملاک امتحان خود معلم فرد است که در طول سال و سالیان او را می‌شناسد شناخت کافی دارد ارزشیابی خوبی است.
- مهمترین نوع ارزشیابی و یا آزمون در جهان که در رویال کالج انگلستان انجام می‌گیرد برای ارزشیابی سطح نوازندگی هنرجویان قبل از ورود به دانشگاه عبارتند از: ۱- آزمون شفاهی ABRSM دیپلم ۲- آزمون شفاهی Larsm لیسانس ۳- آزمون شفاهی Farsm فوق لیسانس
- ملاک‌های ارزشیابی خوب: واقعی باشد/ارزش اجتماعی را لحاظ کند/ محتوا را اندازه بگیرد/ مرتبط با درس تدریس شده باشد/ هم‌خوانی با سبک یادگیری داشته باشد/ ارزشیابی غلط نمی‌تواند چیزی که گفته شده یاد داده شده را به یادش بیندازد.
- آزمون‌های عملکردی بهترین نوع ارزیابی و ارزشیابی است.

مقوله خلاقیت Category of creativity	- خلاقیت و افزایش قدرت پردازش	- موسیقی سرعت پردازش اطلاعات در مغز را بالا می‌برد.
	- ابتکار و تخیل باعث غرور و تمایز فرد از دیگران	- موسیقی بخش حافظه مغز را افزایش می‌دهد.
		- موسیقی چون کار هر کس و کاری نیست و بایستی در جمع افراد مطرح شود، لذا اجرای موسیقی در جمع چندین نفره حتی کلاس درس ۳ نفره فرد را با دیگران متمایز و شخصیت

- پرورش خلاقیت و ابتکار عمل
- تعادل نیمکره‌های چپ و راست مغزی
- تسهیل در یادگیری توأم با پرورش تفکر انتقادی
- توجه به تفاوت‌های فردی یادگیرندگان
- گردآوری و تالیف محتوا با کارشناسان و متخصصین امر هنر توأم با غنی‌سازی و ملموس‌سازی آن
- محتوا از جزء به کل
- محتوا با پایه زیباشناختی
- محتوا با پایه پداگوژی
- تدریس رو در رو
- استفاده از وسایل کمک آموزشی و فضای مجازی
- متد یکپارچه آموزشی توأم با انعطاف‌پذیری
- توجه بیشتر به ارزشیابی کیفی توأم با ارزشیابی گوش و ریتم
- تنوع راه حل‌جانشین با آزمون‌های عملکردی و اجرای روی صحنه‌ای
- الگوبرداری از پیشکسوتان و بهره‌مندی از چندین استاد
- عدم هدف‌گذاری نقطه‌ای
- تسهیل در یادگیری و آشنایت به فنون شیوه‌های یاددهی
- تشویق به جستجوگری توأم با جدیت و هدفمندی
- آشنا به دانش‌پداگوژی خلاقیت و ابتکار عمل در تدریس و فعالیت‌های آزاد
- آموزش گروهی و کاردرسته جمعی یا گروه‌گرایی
- تعلیم و تدریس: فردی- اجرا و تمرین: گروهی
- فردی و اجتماعی متمایزی پیدا می‌کند.
- مراقبت از سازه‌هایشان شکلی از مسئولیت‌پذیری را به آنها می‌آموزد
- موسیقی بی‌کلام خلاقیت فرد را زیاد می‌کند و به اوج می‌رساند
- در جهان خلقت، موسیقی باعث ایجاد نظم خصوصاً در سیستم اعصاب مرکزی (CNS) فرد می‌شود
- در جهان خلقت هر چیزی منطق ریاضی گونه و هندسی وار دارد در موسیقی نیز چنین است.
- موسیقی در تفهیم مسایل مشکل درسی خصوصی ریاضی و ... خیلی تأثیرگذار و مفید است.
- موسیقی روی اندیشیدن، محاسبه کردن، کارکرد مغز نقش دارد.
- در ایجاد هماهنگی بین چشم، دست و ذهن نقش دارد.
- هدف‌گذاری نقطه‌ای و دقیق بوجود می‌آورد.
- هر دو نیمکره مغز انسان را تقویت می‌کند.
- هنر با متافیزیک ارتباط مستقیم دارد چون طول و عرض ندارد پس موسیقی خیلی زیادتر از بقیه هنرها، تأثیرگذار است.
- هدف از آموزش موسیقی بالا بردن استدلال غیرکلامی است.
- موسیقی یک ابزار **facilitation** تسهیل کننده یادگیری است و با خشونت نمی‌توان چیزی را تعلیم و آموزش داد.
- در غرب محتوای آموزشی در جهت تربیت نوازندگی نیست، بلکه بالا بردن حس زیبایی‌شناسی است.
- آموزش ریشه (ختیا)، تاریخچه، قواعد و اسلوب، پیشکسوتان، فنون و تکنیک‌های موسیقی به صورت توأمان
- معلمین باید دیکته موسیقی و دوره‌های آموزش ضمن خدمت مناسب را طی کنند.
- محتوای کتب هنرستان‌های موسیقی تدوینی است نه تالیفی
- محتوا باید از اصول پایه موسیقی و زیبایی‌شناسی تبعیت کند.
- در محتوا بایستی ارزش‌ها بر اساس اصول و هدایت مراحل موسیقی طراحی شود و شکل گیرد.
- محتوا را باید پژوهش محور و دانش بنیان‌تر رواج دهیم
- فیزیک بدنی، نگرش خانواده، انگیزش عواملی مهمی در شروع موسیقی
- معلمین موسیقی بایستی نحوه تدریس و روش‌های تدریس گوناگون را یاد بگیرند تا تأثیرگذار باشند.
- هر چیزی در کتاب‌ها نیست خلاقیت و ابداع معلم بهترین روش است که معلم با تجربه و با سابقه قادر به اجراست.
- آموزش انفرادی و هم گروه‌نوازی و هم‌خوانی مناسب می‌باشد.
- بهترین و متداول‌ترین روش‌های آموزش عبارتند از: ۱- روش تدریس ارف (شامل آوازخوانی/رقص/بازیگری). ۲- روش تدریس کدای(کودای) (آموزش از ترانه‌های محلی و فولکلوریک) ۳- روش تدریس سوزوکی (روش زبان مادری). ۴- روش تدریس دالکروز (روش حرکت/ذهن/جسم)
- غالب‌ترین روش و متد آموزش موسیقی، تفهیم مطلب به هنرجو و بعد مطالب یادگرفته شده را از منابع و کتب معتبر تمرین و اجرا کند.
- دو نوع روش تدریس در موسیقی داریم: ۱- روش آموزش کلاسیک مدرسه‌ای که به صورت جمع می‌نشینند و کارگاهی است. ۲- روش مکتب خانه‌ای که یک نفر معلم یا مرشد هدایت کلاس را بر عهده دارد.
- تدریس گروهی بهترین متد آموزش موسیقی است
- تدریس رو در رو و عملی با ساز مناسب ترین روش است.
- آموزش مجازی و از راه دور در عالم هنر و موسیقی امکان‌پذیر نیست چون یک کار

- پراکتیکال است.
- برای تدریس عملی مفاهیم اولیه، انفرادی، بهترین روش است.
 - برای تدریس عملی مفاهیم متوسطه و پیشرفته، جمع نوازی و گروه‌نوازی بهترین است.
 - کتاب اساتیدی که جامعه آنها را نخبه باسواد مرجع و استاد به تمام معنی آن رشته می‌دانند مناسب است.
 - متد یکپارچه در تمام کشور مناسب‌ترین روش، منبع و امکانات است.
 - روش استاد-شاگردی بهترین روش قدیمی و سنتی است.
 - در قدیم شاگرد با استاد زندگی می‌کرد نهار می‌خورد به سفر می‌رفت و ... بهترین روش با کارایی خوب بود. ارتباط روحی پیدا می‌کرد به خاطرات زندگی استاد گوش می‌کرد خیلی مجالست داشت.
 - فیلم‌های آموزشی بهترین منبع برای یادگیری درس خلاقیت موسیقی است.
 - از پیشکسوتان الگوبرداری شود.
 - هدف‌گذاری نقطه‌ای نکنیم یعنی یک نقطه را در نظر نگیریم که برایشان دست یافتنی نیست. باید سعی کنیم فرایندی نگاه کنیم.
 - هدف‌گذاری نزدیک و قابل دسترس را باید در پیش بگیریم.
 - در موسیقی با اساتید متنوع کار شود و بهتر است یک دانش‌آموز در تعلیم هنر و موسیقی از چندین استاد بهره‌مند شود.
 - کار گروه نوازی و دسته‌جمعی راه میان بر و راهبردی خوبی است.
 - معلم باید در حد و توان فراگیران صحبت کند؛ با کلمات شیوا، قابل فهم، ملموس و قابل درک همگان.
 - فردی قوی و ضعیف در یک سطح و در کنار هم باشد و تناسب نوازندگی رعایت شود.
 - آهنگ و قطعه متناسب با سن و سال و تجربه فرد باشد.
 - کارگروهی خیلی وجدآور و جذاب است و گروه کُر و سلفژ عمومی تشکیل شود. آموزش گروهی همیشه مناسب است.
 - معیار سنجش‌ها باید پایایی و روایی (مداوم و درست) داشته باشد.
 - هر سال در هنرستان‌های موسیقی ۲ بار اجرای صحنه‌ای انجام گیرد.
 - موسیقی انسان را رتوف و مهربان بار می‌آورد. (عاطفی بار می‌آورد).
 - موسیقی خشونت را از بین می‌برد.
 - موسیقی باعث علاقه‌مند کردن فرد به تجربه زیباشناسی و زیباشناختی می‌شود.
 - موسیقی باعث بالا رفتن تعامل فرد در کار گروهی و اجتماعی می‌شود.
 - موسیقی روی بیان و اجتماعی بارآمدن فرد نقش بسزایی دارد.
 - موسیقی در مدارس کنترل هیجانات دانش‌آموزان را باعث می‌شود
 - وقتی در کارگروهی و گروه نوازی صدای خود و زیرایی آن را تعدیل می‌کند منیت خود را به نفع اجرا قربانی می‌کند. (از خودگذشتگی را آموزش می‌دهد)
 - موسیقی زندگی انسان را غنا می‌بخشد (غنی نمودن زندگی انسان)
 - ارسطو معتقد است آموزش موسیقی ۳ منطق اساسی دارد (۱) تربیت (۲) پالایش و تطهیر (۳) لذت ذهنی و عقلی
 - هنر و موسیقی روی آرامش روح و روان انسان نقش بسزایی دارد.
 - موسیقی روشی برای تحمل کارهای خسته کننده است و کارهای تکراری را لذت بخش تر می‌کند.
 - موسیقی روی رشد عاطفی دختران نسبت به پسران بیشتر و حس مادری یک دختر ۱۲ الی ۱۸ ساله بیشتر تأثیر مثبت دارد.
 - موسیقی روی افسردگی، خمودگی، بی‌حوصلگی، پرخاشگری، تنش تأثیر بسیار بسیار زیادی دارد.
 - موسیقی فرد را دقیق حساس و منضبط بار می‌آورد.
 - موسیقی امید به زندگی را بالا می‌برد.

مقوله عاطفی (احساسی)
Emotional category

- کاتارسیس (برانگیختن احساسات و دگرگونی روحی)
- کنترل هیجانات
- تصعید و غنی بخشیدن به زندگی و تأثیر روی روح و روان
- آرامش روانی و فکری و کاهش پزهکاری و خشونت
- انتقال عاطفه
- کاهش تنش‌زدایی
- جذابیت اهداف
- تخلیه هیجانات منفی
- محتوای مفرح و شادبخش و توجه به علایق یادگیرنده
- انتقال و مقبولیت اصل درمان محتوا
- فضای روانی عاطفی توام با زیباشناسی فضای فیزیکی
- استفاده از رنگ‌های گرم
- شکوفایی روح و روان توام با

- پرورش زیباآفرینی
- تقویت نشاط و امید
- تقویت درونی با تقویت حس شنوایی
- تلفیق احساس و عاطفه، لذات با اعتماد به نفس
- فنون زیباگرایی توأم با علاقه، انگیزه، پشتکار فرد
- عاشق پیشه و داشتن مهارت‌های خاص معلمی
- داشتن تجارب زیباشناختی
- داشتن تفکر فیزیونومیک^۱
- انگیزه به زندگی، نگرش به زندگی و خانواده، احترام به پدر و مادر برادر خواهر، احترام به معلمین و بزرگترها را تعدیل می‌کند.
- موسیقی خلق و خوی، منش کردار و در نهایت اخلاق فرد را متعالی می‌سازد.
- با موسیقی و یادگیری آن دانش‌آموزان خوب فکر می‌کنند و روحیه عالی دارند.
- هدف بالا بردن حس زیباشناسی فرد توسط آموزش یک ساز است.
- موسیقی در گسترش ذهن نقش مؤثری دارد.
- شادی و نشاط را در دانش‌آموزان و جامعه ایجاد می‌کند.
- روابط انسانی و خانوادگی را تعالی می‌بخشد.
- داشتن سبب و تحمل و شکیبایی مهم‌ترین عامل در فعالیت آموزش موسیقی است.
- آرامش در کار اجرایی و پایین آوردن سرعت اجرا *Andante* در تمرینات مؤثر می‌باشد.
- جو محیط کلاس مدرسه یا هنرستان بایستی دلپذیر آرام و جذاب باشد
- در هنر و موسیقی بایستی روی احساس کار کنیم و روی تقویت احساس و خلاقیت و تکنیک کار شود.
- کاهش میزان اضطراب و هیجان در دانش‌آموزانی که مشکل زبانی دارند.
- عاشق کارش باشد و به کار تدریس و یاد دادن به بچه‌ها عشق بورزد.
- دلسوز، مهربان، مطلع، آگاه، هنرمند به تمام معنی باشد.
- انتقال دهنده خوبی باشد. نوازندگی خوب دلیل بر معلم خوب بودن نیست.
- هنر تلافی تکنیک، عشق، استعداد و ژنتیک است معلم باید واجد این شرایط باشد.
- معلم خوب بایستی طرح درس *Plan* آموزشی داشته باشد.
- باید کل نگر، مطلع از جامعه، باسواد، آشنا به مسایل آموزشی پرورش خانواده، متعهد مسئول و آشنا به مشکلات دانش‌آموزان
- معلم خوب موسیقی باید ۵ ویژگی داشته باشد: وارسته، پاکیزه با ظاهر زیبا؛ دلسوز و سخن‌ور؛ *سهه صدر و تحمل بالا؛ رافت، مهربانی، حسن برخورد، خوش خط؛ متعهد، متخصص، خستگی ناپذیر، کوشا، جلی؛ ابتکار عمل، صبور و شکیبا.
- معلم موسیقی باید تفکر فیزیونومیک داشته باشد
- تقویت نشاط و امید از ارکان مهم ارزشیابی پیشرفت تحصیلی است.

جدول ۲، نشان می‌دهد که چهار مقوله شناختی، مهارتی، خلاقیت و عاطفی (احساسی) و طی کردن کدگذاری باز، محوری و انتخابی به ترتیب اولویت: در مقوله شناختی ۷۴ مضمون و ۲۶ مؤلفه محوری و در مقوله مهارتی ۵۷ مضمون و ۲۳ مؤلفه محوری و در مقوله خلاقیت ۵۰ مضمون و ۲۲ مؤلفه محوری و در مقوله عاطفی (احساسی) نیز ۳۵ مضمون و ۱۹ مؤلفه بدست آمد در مجموع تعداد ۲۱۶ مضمون و ۹۰ مؤلفه محوری استخراج شد.

سؤال دوم: هر کدام از مؤلفه‌ها از چه میزان اهمیت برخوردارند؟

لازم به ذکر است در تحلیل محتوای کتب درسی دوره اول و دوم متوسطه و هنرستان‌های موسیقی ضریب اهمیت (Wj) و یا وزن بار اطلاعاتی هر چقدر بیشتر باشد حاکی از این موضوع است که کتب

۱ - داشتن تفکر فیزیونومیک یعنی: متخصص و آشنا به محتوا/عاشق/ نقاد مطلع خوب دانا/ قیافه شناس.

درسی این مؤلفه را دارد و اهمیت خاصی به موضوعات بررسی شده داده است و برعکس هر چقدر ضریب اهمیت (Wj) و یا وزن بار اطلاعاتی کمتر باشد و یا به صفر نزدیکتر باشد کتاب‌های درسی روی این مؤلفه‌ها کار نکرده و یا اهمیت نداده اند. جدول ذیل، نتیجه آزمون آنتروپی شانون و محاسبه درجه اهمیت هر یک از مؤلفه‌ها را نشان می‌دهد.

جدول ۳: فراوانی مؤلفه‌های مربوط به مقوله شناختی

Table 3

Frequency of components related to cognitive category

رتبه‌بندی مؤلفه ranking Component	Wj (وزن) ضریب اهمیت (Weight) Coefficient of importance	Ej بار اطلاعاتی (مقدار عدم اطمینان) Information load (Amount of uncertainty)	نام مؤلفه (خرده شاخص) Component Name (Sub-Index)
15	0.037	0.787	تعلیم و تربیت و کشف استعدادهاى نهفته Education and discovering hidden talents
20	0.036	0.769	هنر زبان بین‌المللی و کمک به صلح جهانی The art of international language and contributing to world peace
6	0.041	0.868	سودمندگرایی Utilitarianism
2	0.043	0.900	آموزش کلیدی و بالا بردن درک مفاهیم Key training and raising the understanding of concepts
5	0.042	0.880	ثبت ارزش‌های جامعه Registration of community values
13	0.039	0.817	تأثیر ماندگار در نظم و انضباط فردی Lasting impact on individual discipline
11	0.040	0.854	رشد شناختی و توأم با افزایش مهارت حرکتی و جسمی فرد Cognitive development combined with increased motor and physical skills
10	0.040	0.855	جلوگیری از خستگی مطالعه و کار روزمره Avoid getting tired of studying and daily work
12	0.039	0.822	شناخت عاطفه و مهارت Recognize emotion and skill
21	0.036	0.762	تناسب یکپارچگی انسجام و مثبت اندیشی Proportion of integrity, cohesion and positive thinking
17	0.037	0.780	هدایت جویی و موسیقی درمانی Guidance and music therapy
14	0.038	0.800	صادر نمودن فرهنگ اصیل بومی و ایجاد پرورش سواد رسانه‌ای Exporting genuine indigenous culture and fostering media literacy
1	0.043 (اولویت اول)	0.904	تفکر تفسیری (واگرا) [یعنی برقراری شباهت بین پدیده‌های مختلف به ظاهر ناهمخوان]

first priority		Divergent thinking [that is, establishing similarities [between various seemingly inconsistent phenomena
0.028		
26	اولویت (آخر) last Priority	0.586 نقش احادیث و دعاها The role of hadiths and prayers
0.034		0.724 آموزش قدم به قدم و متعادل بودن محتوا Step-by-step instruction and content balance
0.031		0.654 توجه به علایق یادگیرنده و تأثیر در تفکر نقادانه Paying attention to learner interests and influencing critical thinking
0.037		0.783 آشنایت با موسیقی و هنر کهن ملی و فرهنگ محلی و خرده فرهنگی Familiarity with ancient national music and art and local and subcultural culture
0.032		0.677 کشف بینش جدید و نو با متدهای معتبر جهانی Discover new and innovative insights with universally valid methods
0.042		0.885 روش پرسش و پاسخ Question and answer method
0.037		0.774 مباحثه‌های انتقادی Critical discussions
0.041		0.856 روش حل مسئله توأم با سؤال و جواب Problem solving method with questions and answers
0.041		0.865 طبیعت گرایی naturalism
0.042		0.893 روش پروژه در تدریس Project method in teaching
0.037		0.775 تفکر پژوهشی ^۱ Research thinking
0.034		0.722 اعتقاد به ۱۰ فرمان پروفیسور میلر Belief in Professor Miller's 10 Commandments
0.041		0.859 ایجاد فرصت نه تهدید Create opportunities, not threats
$\sum_{Ej} = 20.848$		

جدول ۴: فراوانی مؤلفه‌های مربوط به خلاقیت

Table 4

Frequency of components related to creativity

رتبه‌بندی مؤلفه ranking Component	Wj (وزن) ضریب اهمیت (Weight) Coefficient of importance	Ej بار اطلاعاتی (مقدار عدم اطمینان) Information load (Amount of uncertainty)	نام مؤلفه (خرده شاخص) Component Name (Sub-Index)
8	0.047	0.860	خلاقیت و افزایش قدرت پردازش

۱- تفکر پژوهشی یعنی: با خردورزی و تعقل و منش تفکر و مصالح خویش خانواده و جامعه را تشخیص دهند.

			Creativity and increase processing power ابتکار و تخیل باعث غرور و تمایز فرد از دیگران
10	0.046	0.839	Innovation and imagination make a person proud and different from others
2	0.053	0.954	پرورش خلاقیت و ابتکار عمل Fostering creativity and initiative
13	0.046	0.829	تعادل نیمکره‌های چپ و راست مغزی Balance of the left and right hemispheres of the brain
14	0.045	0.822	تسهیل در یادگیری توأم با پرورش تفکر انتقادی Facilitate learning while cultivating critical thinking
22	0.036 اولویت (آخر) last Priority	0.657	توجه به تفاوت‌های فردی یادگیرندگان Pay attention to the individual differences of learners
11	0.046	0.837	گردآوری و تالیف محتوا با کارشناسان و متخصصین امر هنر توأم با غنی‌سازی و ملموس‌سازی آن Collecting and compiling content with experts and specialists in the field of art along with its enrichment and concretization
9	0.047	0.857	محتوا از جزء به کل Content from component to whole
1	0.055 اولویت (اول) first priority	0.955	محتوا با پایه زیباشناختی Content with an aesthetic basis
16	0.044	0.805	محتوا با پایه پداگوژی Content with pedagogical basis
20	0.038	0.692	تدریس رو در رو Face to face teaching
17	0.041	0.739	استفاده از وسایل کمک آموزشی و فضای مجازی Use of educational aids and cyberspace
6	0.048	0.878	متد یکپارچه آموزشی توأم با انعطاف‌پذیری An integrated teaching method with flexibility
19	0.040	0.720	توجه بیشتر به ارزشیابی کیفی توأم با ارزشیابی گوش و ریتم Pay more attention to quality evaluation combined with ear and rhythm evaluation
15	0.045	0.818	تنوع راه حل جانشین با آزمون‌های عملکردی و اجرای روی صحنه‌ای Variety of alternative solutions with performance tests and stage performance
4	0.049	0.884	الگو برداری از پیشکسوتان و بهره‌مندی از چندین استاد Following the example of your predecessors and benefiting from several masters
5	0.049	0.883	عدم هدف‌گذاری نقطه‌ای Lack of point targeting
21	0.037	0.679	تسهیل در یادگیری و آشنایت به فنون شیوه‌های یاددهی Facilitate learning and familiarity with teaching techniques
3	0.049	0.894	تشویق به جستجوگری توأم با جدیت و هدفمندی Encourage serious and purposeful search

18	0.040	0.722	آشنا به دانش‌پداگوژی خلاقیت و ابتکار عمل در تدریس و فعالیت‌های آزاد
			Familiar with the pedagogy of creativity and initiative in teaching and free activities
7	0.048	0.870	آموزش گروهی و کار دسته جمعی یا گروه‌گرای
			Group training and group or group work
12	0.046	0.833	تعلیم و تدریس: فردی- اجرا و تمرین: گروهی
			Education: individual - performance and practice: group
$\Sigma E_j = 17.925$			

جدول ۵: فراوانی مؤلفه‌های مربوط به مقوله عاطفی (احساسی)

Table 5

Frequency of components related to the emotional category

رتبه‌بندی مؤلفه ranking Component	Wj (وزن) ضریب اهمیت (Weight) Coefficient of importance	Ej بار اطلاعاتی (مقدار عدم اطمینان) Information load of (Amount of uncertainty)	نام مؤلفه (خرده شاخص) Component Name (Sub-Index)
3	0.057	0.910	کاتارسیس (برانگیختن احساسات و دگرگونی روحی) Catharsis (arousal of emotions and spiritual transformation)
4	0.057	0.909	کنترل هیجانات Emotion control
5	0.057	0.906	تصعید و غنی بخشیدن به زندگی و تأثیر روی روح و روان Sublimate and enrich life and affect the soul and psyche
6	0.057	0.911	آرامش روانی و فکری و کاهش بزهکاری و خشونت Peace of mind and reduction of delinquency and violence
2	0.058	0.926	انتقال عاطفه Transmission of emotion
11	0.052	0.835	کاهش تنش‌زدایی Reduce stress
8	0.054	0.865	جذابیت اهداف Attractiveness of goals
13	0.051	0.810	تخلیه هیجانات منفی Discharge of negative emotions
16	0.050	0.801	محتوای مفرح و شادبخش و توجه به علایق یادگیرنده Fun and enjoyable content and attention to the learner's interests
14	0.050	0.803	انتقال و مقبولیت اصل درمان محتوا Transmission and acceptance of the principle of content therapy
16	0.047	0.756	فضای روانی عاطفی توام با زیباسازی فضای فیزیکی استفاده از رنگ‌های گرم Emotional mental atmosphere combined with beautifying the physical space and using warm colors
1	0.059 اولویت (اول) first priority	0.949	شکوفایی روح و روان توام با پرورش زیباآفرینی The flourishing of the soul and psyche combined with the cultivation of beauty

شناسایی و تعیین اهمیت مؤلفه‌های ...

صیرفی و همکاران

10	0.053	0.842	تقویت نشاط و امید Strengthen vitality and hope
7	0.054	0.868	تقویت درونی با تقویت حس شنوایی Internal reinforcement by strengthening the sense of hearing
9	0.054	0.862	تلفیق احساس و عاطفه، لذات با اعتماد به نفس Combining feelings and emotions, pleasures with confidence
12	0.051	0.822	فنون زیباگرایی توأم با علاقه، انگیزه، پشتکار فرد Aesthetic techniques combined with interest, motivation, perseverance
19	0.040 اولویت (آخر) last Priority	0.645	عاشق پیشه و داشتن مهارت‌های خاص معلمی Love the profession and have special teacher skills
18	0.045	0.720	داشتن تجارب زیباشناختی Having aesthetic experiences
17	0.045	0.727	داشتن تفکر فیزیونومیک ^۱ Having physiognomic thinking
$\Sigma_{Ej}=15.861$			

جدول ۶: فراوانی مؤلفه‌های مربوط به مقوله مهارتی

Table 6
Frequency of components related to skill category

رتبه‌بندی مؤلفه ranking Component	Wj (وزن) ضریب اهمیت (Weight) Coefficient of importance	Ej بار اطلاعاتی (مقدار عدم اطمینان) Information load (Amount of uncertainty)	نام مؤلفه (خرده شاخص) Component Name (Sub-Index)
9	0.046	0.840	خلق هنر و تأثیر در کارهای گروهی Creating art and influence in group work
10	0.046	0.837	پویایی و شکوفایی فرد Dynamics and flourishing of the individual
13	0.043	0.786	اعتماد به نفس Self Confidence
14	0.041	0.748	بالا بردن استعداد تجسمی و پرورش تخیل Enhancing visual talent and cultivating imagination
7	0.047	0.854	حقیقت‌جویی و پرورش قوه شهود Finding the truth and cultivating the power of intuition
16	0.040	0.726	افزایش قدرت حواس ۵ گانه خصوصاً حواس دیداری و شنیداری Increase the power of the five senses, especially the visual and auditory senses
8	0.047	0.850	بهترین زمان بالا بردن انگیزه و توانایی فرد The best time to increase a person's motivation and ability
20	0.039	0.702	عدم تخصیص زمان تحمیلی (تجویزی) No allocation of imposed time (prescription)

۱ - داشتن تفکر فیزیونومیک یعنی: متخصص و آشنا به محتوا/عاشق/ نقاد مطلع خوب دانا/ قیافه شناس.

			بهترین مکان کلاس نیم دایره با پرسش و پاسخ و سازماندهی فضاهای یادگیری
17	0.040	0.722	The best place for a semicircle class with questions and answers and organizing learning spaces
			تحریک ترکیبی از حواس خصوصاً تربیت شنوایی
11	0.046	0.835	Stimulation of a combination of the senses, especially auditory training
			عدم آموزش علوم انتزاعی در یادگیری ذات هنر
3	0.049	0.895	Lack of teaching abstract sciences in learning the essence of art
			اهمیت روش تربیت شنوایی
12	0.044	0.801	The importance of hearing training methods
			تنوع در ابزارهای کار هنری و گوش به آثار هنرمندان
5	0.048	0.868	Variety in the tools of the work of art and listening to the works of artists
			ارزشیابی کمی و کیفی توام با پایایی و روایی سنجش‌ها
23	0.023 اولویت(آخر) last Priority	0.426	Quantitative and qualitative evaluation combined with reliability and validity of measurements
			امتحان شورای توام با رویت چک لیست‌های رشد با وحدت و هماهنگی
18	0.040	0.720	Council exam combined with growth checklists with unity and coordination
			ارزشیابی پوشه‌ای (کارپوشه)
19	0.039	0.708	Folder evaluation (portfolio)
			توجه به فرآیند ارزشیابی و سنجش پیشرفت تحصیلی
15	0.040	0.732	Paying attention to the process of evaluating and measuring academic achievement
			تمرینات مداوم مکرر و منظم (اصل گشتالت) [در تحلیل آثار هنری پنج اصل مجاورت/مشابهت/تداوم/خاتمه/وضعیت عمومی انجام شود]
1	0.051 اولویت(اول) first priority	0.922	Frequent and regular continuous exercises (Gestalt principle) In the analysis of works of art, the five principles of proximity / similarity / continuity / termination / general situation
			تکرار انگیزه تداوم ممارست با رضایت درونی
6	0.047	0.859	Repeating the motivation to continue practicing with inner satisfaction
			آموزش قدم به قدم
2	0.050	0.902	Step-by-step instruction
			هنرهای مشارکتی و تعاملی در گروه‌بندی هوشمندانه
4	0.049	0.890	Collaborative and interactive arts in intelligent grouping
			تفکیک رده سنی بزرگترها از کوچکترها و عدم گروه‌بندی جنسیتی
22	0.038	0.686	Separation of older and younger age groups and no gender grouping
			تقسیم‌بندی برمعیار مهارت و کارکرد
21	0.038	0.690	Division by criteria of skill and performance
$\Sigma_{EJ}=17.977$			

بحث و نتیجه گیری

مطالعه حاضر با هدف شناسایی و تعیین اهمیت مؤلفه‌های آموزش موسیقی در کتب دوره متوسطه و هنرستان های موسیقی اجرا گردید. یافته‌های این پژوهش در قالب چهار مقوله و نود مؤلفه نشان می‌دهد که در حوزه آموزش موسیقی صرفاً به آموخته‌های ذهنی و اطلاعات دانش‌آموزان توجه شده و ایجاد مهارت و پرورش خلاقیت و مخصوصاً پرورش عواطف و احساسات دانش‌آموزان نیاز به توجه بیشتر از طرف برنامه‌ریزان و سیاستگذاران آموزشی می‌باشد.

در مقوله شناختی، تفکر تفسیری (واگرا) - ثبت ارزش‌های جامعه - روش پرسش و پاسخ - روش پروژه در تدریس - روش حل مسئله توأم با سؤال و جواب - طبیعت‌گرایی و سودمندگرایی، از لحاظ رتبه‌بندی و ضریب اهمیت (Wj) از وزن بالایی برخوردار بودند.

در مقوله مهارتی، تمرینات مداوم مکرر منظم (اصل گشتالت) - آموزش قدم به قدم - هنرهای مشارکتی و تعاملی در گروه‌بندی هوشمندانه - عدم آموزش علوم انتزاعی در یادگیری ذات هنر - تنوع در ابزارهای کار هنری و گوش به آثار هنرمندان فاخر - تکرار انگیزه تداوم و ممارست با رضایت درونی - حقیقت‌جویی و پرورش قوه شهود از لحاظ رتبه‌بندی و ضریب اهمیت (Wj) از وزن بالایی برخوردار بودند.

در مقوله خلاقیت، محتوا با پایه زیباشناختی - پرورش خلاقیت و ابتکار عمل - تشویق به جستجوگری توأم با جدیت و هدفمندی - عدم هدف‌گذاری نقطه‌ای - الگوبرداری از پیشکسوتان و بهره‌مندی از چندین استاد - متد یکپارچه آموزشی توأم با انعطاف‌پذیری، از لحاظ رتبه‌بندی و ضریب اهمیت (Wj) از وزن و بار بالایی برخوردار بودند.

در مقوله عاطفی (احساسی)، شکوفایی روح و روان توأم با پرورش زیبافرینی - انتقال عاطفه - آرامش روانی و فکری و کاهش بزهکاری و خشونت - تصعید و غنی بخشیدن به زندگی و تأثیر روی روح و روان - کنترل هیجانات - کاتارسیس (برانگیختن احساسات و دگرگونی روحی) از لحاظ رتبه‌بندی و ضریب اهمیت (Wj) از وزن و بار بالایی برخوردار بودند.

یافته‌های تحقیق با پژوهش خندقی و پاک‌مهر (۱۳۹۲)، فرخ مهر (۱۳۹۲)، عشایری (۱۳۹۲)، خلف‌بیگی، فهیمی، عشایری، دوستدار (۱۳۹۲)، طایفه مرسل (۱۳۹۱)، کریمی، زارع و هادیان فرد (۱۳۹۰)، قورچیانی (۱۳۹۰)، هیوای و حسین (۲۰۱۲)، توکو (۲۰۱۲)، موزلرو همکاران (۲۰۱۲)، اسمتانا (۲۰۱۲)، کالول و همکاران (۲۰۱۳) همسو و هماهنگ می‌باشد.

در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت از نظر آموزشی، مهم‌ترین هدف موسیقی، پرورش حواس به مثابه ابزار شناخت در افراد است که این پرورش حواس بوسیله موسیقی به خصوص در کودکان و نوجوانان نمود بیشتری می‌یابد. روانشناسی، موسیقی را برای کودکان و نوجوانان نوعی نیاز روانی می‌شناسد و

بنابراین آموزش آن به منظور تربیت موسیقی دان نیست بلکه در حد پاسخ به همین نیاز طبیعی است. موسیقی بویژه اگر به شیوه گروهی انجام گیرد در ایجاد مهارت‌های اجتماعی لازم در کودکان و نوجوانان نقش مؤثری دارد و در از بین بردن رفتارهایی چون خجالت و کم‌رویی از روش‌های دیگر مناسب‌تر است و سازگاری و همکاری کودکان و نوجوانان را با یکدیگر سبب می‌شود (سالم و محمدپور، ۱۳۸۵). امروزه کاربرد هنر بخصوص موسیقی به نوعی فراگیر و مهم تلقی شده است که در علوم و حرف، ردپای هر نقش مهم آن را می‌توان نظاره کرد. ریاضیات، فیزیک، روانشناسی عمومی هستند که به نوعی با موسیقی مربوط بوده، مباحث ویژه‌ای پیوند میان آنها را نمایان می‌سازد. این اتصال تا جایی پیش می‌رود که به درمان و تعلیم و تربیت می‌رسد. در حال حاضر موسیقی از حد یک سرگرمی یا هیجان فراتر رفته، تأثیرات شناختی آن در افزایش توان ذهنی، تمرکز، مهارت حرکتی، دقت و هماهنگی حواس از فعالیت‌های دیگر هنرها بارزتر است. از سویی آموزش موسیقی به خاطر مفاهیم انتزاعی، نیاز به روش‌هایی دارد که کودکان و نوجوانان را در مسیر تجربه و فعالیت‌های عینی و ملموس قرار می‌دهد و فرآیند یادگیری را آسان و سریع می‌سازد. این گونه ایست که ضرورت آموزش مناسب موسیقی، به عنوان برنامه‌ای عمومی در مقطع تحصیلی دبستانی و دبیرستانی تا پیش از دانشگاه احساس می‌شود. (گل صباحی، ۱۳۷۹)

واضح است که موسیقی از نظر روحی روانی بر زندگی افراد و علی‌الخصوص دانش‌آموزان که آینده‌سازان جامعه هستند تأثیر مثبت و قابل توجهی دارد. موسیقی افراد را به سوی زیبایی‌شناسی و آشنایی با مواهب الهی سوق می‌دهد چون در ضمیر انسان چنین ویژگی نهفته است. نظام آموزش در مقابل دانش‌آموزان و آینده‌سازان جامعه رسالت سنگینی در رابطه با آموزش موسیقی به عهده دارد و بایستی در اهداف، محتوا، روش تدریس، ارزشیابی و سایر موارد این امر مهم را لحاظ نماید. در سایه توجه به آموزش موسیقی شخصیت اجتماعی و همچنین تعادل روحی و روانی یادگیرندگان شکل می‌گیرد و این مساله نتایج مفیدی را برای فرد و جامعه به ارمغان می‌آورد. از طرف دیگر نظام آموزشی مکلف است که معلمان را در حیطه آموزش موسیقی آماده و مصلح کند تا بتوانند در امر آموزش موسیقی به موفقیت‌هایی دست یابند.

از این رو با توجه به یافته‌ها پیشنهاد می‌شود که متخصصان حوزه برنامه‌ریزی درسی و کارشناسان و مؤلفین کتب درسی حوزه موسیقی، مقوله و مؤلفه‌های شناسایی شده را در تألیف کتب درسی دوره متوسطه و هنرستان‌های موسیقی لحاظ کنند. همچنین با توجه به اهمیت هر یک از مقوله‌های چهارگانه، در تدوین اهداف و محتوای کتب درسی آموزش موسیقی مطابق با درجه اهمیت هر یک از مقوله‌ها و مؤلفه‌ها عمل نمایند.

منابع

Reference

- تقی پور پورظهیر، علی (۱۳۹۸). *مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی آموزشی و درسی*. تهران: انتشارات آگه.
- حسین‌زاده، محمدعلی (۱۳۸۴). *موسیقی از دیدگاه اسلام*. انتشارات زعیم.
- خلف بیگی، میترا، فهیمی، ملاحح اکبر، عشایری، حسن و دوستدار، هانف (۱۳۹۲). بررسی تأثیر فعالیت‌های موسیقایی بر عملکرد اجرایی بیماران مبتلا به اسکیزوفرنیا، *مجله عملی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی ارتش جمهوری اسلامی ایران*، ۱۱ (۲)، ۱۲۰-۱۲۹.
- خندقی، مقصودامین و پاک‌مهر، حمیده (۱۳۹۲). حاکمیت سنت دیسپلین محوری بر جهت‌گیری‌های برنامه‌درسی تربیت هنری معلمان هنر دوره راهنمایی تحصیلی. چالش‌ها و آسیب‌ها. *رویکردهای نوین آموزشی دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه اصفهان*، ۸ (۱)، ۲۱-۴۶.
- سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی (۱۳۹۶). *راهنمای برنامه درسی هنر دوره آموزش عمومی (ابتدایی و متوسطه تحصیلی)*، تهران: دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی.
- سالم، سودابه و محمدپور، آیت‌الله (۱۳۸۵). *آموزش موسیقی در مدارس دوره ابتدایی*، تهران: انتشارات منادی تربیت.
- شرفی، حسن (۱۳۸۹). طراحی و تدوین برنامه درسی هنر براساس رویکرد تلفیق هنر و علوم با تأکید بر مفهوم تولید هنر در پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی. *فصلنامه تعلیم و تربیت*، ۲۷ (۲)، ۱۳۰-۱۰۵.
- شکوهی، غلامحسین (۱۳۹۷). *تعلیم و تربیت و مراحل آن*. تهران: انتشارات آستان قدس رضوی، به‌نشر.
- طایفه مرسل، اعظم السادات (۱۳۹۱). *تأثیر موسیقی درمانی بر رشد سازگاری اجتماعی و رشد معنوی در زنان ۲۰ تا ۵۰ ساله تهران*. پایان نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی. تهران: دانشگاه پیام نور.
- عشایری، حسن (۱۳۹۲). *خلاصه مقالات سمینار موسیقی درمانی*. دانشگاه هنر.
- فخاری‌زاده، سعید (۱۳۸۵). *تأثیر آموزش موسیقی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پسر پایه پنجم ابتدایی شهرستان نجف آباد*. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم تهران.
- فرخ‌مهر، حسین (۱۳۹۲). *پرورش خلاقیت کودکان در خانه و مدرسه*، اصفهان: انتشارات اعلی.
- قاسم تبار، سیدنبی‌الله، مفیدی، فرخنده و زاده‌محمدی، علی (۱۳۹۰). *مجله روانشناسی تحولی روانشناسان ایرانی*، ۷ (۲۷)، ۲۴۵-۲۵۴.

قورچانی، صرفی (۱۳۹۰). آموزش هنر در دوره آموزش راهنمایی، مجله رشد آموزش هنر، ۴(۲۸)، ۵۶-۵۹.

کریمی، لیلا سادات، زارع، حسن و هادیان فرد، حبیب (۱۳۹۰). تأثیر موسیقی درمانی بر توجه انتخابی کودکان دارای اختلال نارسایی توجه بیش فعالی، فصلنامه کودکان استثنایی، ۱۱(۱)، ۳۳-۴۴.

گل صباحی، طیبه (۱۳۷۹). بررسی نظام آموزشی از دوره پیش از دبستان تا پایان دوره متوسطه. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران - دانشکده هنر و معماری ت (۱۳). ص شماره کتابشناسی ملی: ۴۱۵۹۱۸. مدرسی، فرید (۱۳۹۰). اصلاح‌گرایی بر بستر سنت، بازخوانی گفتمان سیدموسی صدر. ماهنامه خبری، تحلیلی مهرنامه، ۲(۱۱)، ۳۱-۱۱.

ملکی، حسن (۱۳۹۵). برنامه‌ریزی درسی (راهنمای عمل). انتشارات پیام اندیشه. مهرمحمدی، محمود (۱۳۹۸). آموزش عمومی هنر(چپستی، چرایی و چگونگی)، تهران: انتشارات منادی تربیت.

میرزاخانی، حسین (۱۳۶۹). نگرشی نو در مبانی فقهی موسیقی (سازی و آوازی). قم: نشر چاپخانه علمیه. نواب صفوی، مینا (۱۳۸۷). گزارش ارزشیابی درس هنر پایه سوم ابتدایی. اجرای آزمایشی مرحله اول، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، دفتر برنامه‌ریزی و تالیف کتب درسی.

Albornoz, Y. (2011). The effects of group improvisational music therapy on depression in adolescents & adults with substance abuse: A randomized controlled trail. *Nordic Journal of Music therapy*, 20(3), 208- 224

Ashayeri, H. (2013). *Abstracts of music therapy seminar*. Art university [In Persion].

Colwell, M., Cynthia & Edwards, R., Hernandez, E., & Brees. K. (2013). Impact of music therapy Interventions (Listening, composition, Orff-Based) on the physiological and Psychosocial Behaviors of Hospitalized children. A Feasibility Study. *Journal of Pediatric Nursing*, 3(28):249-257.

Educational Research and Planning Organization. (2017). *Art Curriculum Guide for General Education (Elementary and Secondary Education)*, Tehran: *Curriculum Planning and Writing Office* [In Persion].

Eisner, Elliot. (2002). *The Lessons the Arts Teach, Available at Learning and Arts: Crossing Boundaries/Proceedings from an Invitational Meeting for Education*, Arts and Youth Funders Held January, Los Angeles.

Eisner, Elliot. W. (2005). *Reimagining schools*. the selected works of Elliot w. Eisner. Published in the USA and Canada by Routledge.

Elliott, D. J. (2009). *Curriculum as professional Action*. In T.A. Regelski. & J. Terry Gates (Eds.), *Music education for changing times: Guiding Visions for Practice*. New York: Springer. PP. 163-174.

- Fakharizadeh, S. (2006). The effect of music education on the academic achievement of fifth grade male students in Najafabad. Master Thesis, *Teacher Training University of Tehran* [In Persian].
- Farrokhmehr, H. (2013). *Fostering children's creativity at home and school*, Isfahan: Aali Publications [In Persian].
- Ghorchiani, S. (2011). Art education in middle school, *Journal of Art Education Development*, 4(28): 56-59 [In Persian].
- Gol Sabahi, T. (2000). Investigating the educational system from pre-school to the end of high school. Islamic Azad University, Tehran Branch - Faculty of Art and Architecture T (13). P. *National Bibliography Number*: 415918 [In Persian].
- Hosseinzadeh, M. A. (2005). *Music from the perspective of Islam*. Zaim Publications [In Persian].
- Huey, Aw. Y., & Hussein. Maimon. B. (2012). *Strengthening arts education: a case study in Kinya district Perak*. Proceedings management, agroindustry and tourism industry-84th international conference of humanities and social sciences. April 21th, Faculty of liberal arts, prince of Songkla University.
- Karimi, L.S., Zare, H., & Hadian Fard, H. (2011). The Effect of Music Therapy on Selective Attention in Children with Attention Deficit Hyperactivity Disorder, *Exceptional Children Quarterly*, 11(1): 33-44 [In Persian].
- Khalaf Beigi, M., Fahimi, M. A., Ashayeri, H., & Dousdar, H. (2013). The effect of musical activities on the executive performance of patients with schizophrenia, *Practical Research Journal of the University of Medical Sciences of the Islamic Republic of Iran*, 11(2): 120-129 [In Persian].
- Khandaghi, M. A., & Pakmehr, H. (2013). The rule of tradition is central to the orientations of the art education curriculum for middle school art teachers. Challenges and harms. *New educational approaches of the Faculty of Educational Sciences and Psychology*, University of Isfahan, 8(1): 21-46 [In Persian].
- Lin, J.-D, Lin, P.-Y & Wu. C.-L (2010). Wellbeing perception of institutional caregivers working for people with disabilities: Use of subjective Happiness scale and satisfaction with life scale analyses, *Research in Developmental Disabilities*, 31(5), 1083-1090.
- Maleki, H. (2016). *Curriculum planning (practice guide)*. Andisheh Message Publications [In Persian].
- Mehr Mohammadi, M. (2019). *General Art Education (What, Why and How)*, Tehran: *Manadi Tarbiat Publications* [In Persian].
- Mirzakhani, H. (2017). A new approach in the jurisprudential principles of music (instrumental and vocal). *Qom: Theological printing house* [In Persian].

- Modarressi, F. (2011). Reformism in the context of tradition, re-reading the discourse of Seyyed Mousa Sadr. *News Monthly, Mehrnameh Analysis*, 2(11):11-31 [In Persian].
- Mossler, K., Assmus, J. Heldal, T. O., Fuchs, K., & Gold, C. (2012). Music therapy techniques as predictors of change in mental health care. *Arts in psychotherapy*, 39(4): 333-341.
- Mursal clan, A.S. (2012). The effect of music therapy on the growth of social adjustment and spiritual growth in women aged 20 to 50 years in Tehran. Master Thesis in General Psychology. Tehran: *Payame Noor University* [In Persian].
- Nawab Safavid, M. (2008). Evaluation report of the third grade elementary art course. Pilot implementation of the first phase, *Educational Research and Planning Organization, Office of Planning and Textbook Writing* [In Persian].
- Qasim Tabar, S.N., Mofidi, F. and Zadeh Mohammadi, A. (2011). *Journal of Transformational Psychology of Iranian Psychologists*, 7(27): 245-254 [In Persian].
- Reimer, B., (2008). Research in Music Education Personal and Professional Reflections in a Time of Perplexity. *Journal of Reserch in Music Education*, 3(56):190-203.
- Robinso, K. (2000). *Arts Education's Place in a Knowledge-Based Global Economy*. Available at Learning and Arts: Crossing Boundaries/Proceedines from an Invitational Meeting for Education, Arts and Youth Funders Held January, Los Angeles.
- Salem, S. & Mohammadpour, A. (2006). Teaching music in primary schools, Tehran: *Manadi Tarbiat Publications* [In Persian].
- Schiro, M.S. (2012). *Curriculum Theory: conflicting visions and enduring concerns*. SAGE Publication, Inc, Second Edition.
- Sharafi, H. (2010). Designing and compiling an art curriculum based on the approach of combining art and science with emphasis on the concept of art production in the fourth and fifth grades of elementary school. *Education Quarterly*, 27(2): 105-130 [In Persian].
- Sharp, C., & Le Metais, J. (2000). *The Arts, Creativity and Cultural Education: An International reviw of curriculum and assessment frameworks project*. London: Qualifications and Curriculum Authority.
- Shokohi, G.H. (2018). *Education and its stages*. Tehran: Astan Quds Razavi Publications, Publisher [In Persian].
- Siaulytiene, D. (2002). *Active Methods in Art Education in Lithuania*. Published Springer Netherlands, Journal e-ISSN:1573-9090, Prospects; Paris 4(32):553-564.
- Smetana, M. (2012). *Die Wiederkehr des Ahnliehen Zur Bedeutung musikalischer Objekte in der Musiktherapie be Jugendlichen with strukturellen Storungen*.

- The recurrence of the similar. On the meaning of musical objects in music therapy with structural disordered adolescents. Unpublished doctoral dissertation, University of music and performing Arts, Vienna.
- Smite, Ralph, A. (2008). Educational Aesthetics and Policy. *The Journal of policy arts education review*, 6(109):3-12.
- Taggart, G., Whitby, K. & Sharp. C. (2004). *International Review of Curriculum and Assessment Frameworks*. National Foundation for Educational Research (NFER).
- Taghipour Pourzahir, A. (2019). *Introduction to educational and curriculum planning*. Tehran: Agah Publications [In Persian].
- Toku, M. (2012). *The Role of Art education as an Independent & Interrelated subject*, Facing the crisis of Art education in Japan, California state university, Chico.
- Wachowaik, F. D., & Clements, R. D. (2010). *Emphasis Art: A qualitative art program for elementary and middle schools*. 9 th Edition, University of Georgia.
- Wang, J.L., Wang, H., Zhang, D. (2011). *Impact of group music therapy on the depression mood of college students*, 3(3):151-155.
- Warnick. B. (2009). *Dilemmas f Autonomy and Happiness: Harry Brighouse on subjective wellbeing and Education*, *Theory and Research in Education*; 17(89): 89-111.
- Weinberger, N. M. (2014). Neuromusic research: Some benefits of incorporating basic research on the neurobiology of auditory learning and memory. *Frontiers in Systems Neuroscience*, 7(128): 1-2.
- Weinberger, Norman, M. (2002). *The musinour minds*. Educational leadership.